

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Första kammaren.

Nr 18.

Onsdagen den 8 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr **talmannen** anförde: Efter samråd med andra kammarens talman får jag föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde, som kommer att hållas onsdagen den 15 maj, företaga följande val, nämligen

dels av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning,

dels ock av valmän och suppleanter för utseende av ej mindre fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret än även suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Detta förslag antogs.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: I anslutning till det av kammaren fattade beslutet får jag föreslå, att kammaren måtte besluta, att antalet suppleanter för de valmän, som skola utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dem, bestämmas till tio.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Upplästes ett till kammaren inkommet dödsbevis av följande lydelse:

Johan Anton Eklund, född 1 januari 1883, yrke riksdagsman, boende Skultuna kommun, Skultuna, har avlidit på Centrallasarettet, Västerås 6 maj 1946, kl. 10.50 fm., och enligt min uppfattning var huvuddödsorsaken Hypernephroma.

Centrallasarettet, Västerås, 7 maj 1946.

C. A. Vannfält,
leg. läk.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 247, angående vidtagande av vissa åtgärder inom sinnessjukvårdsorganisationen.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 251, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 och 9 §§ lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.

Propositionen hänvisades, såvitt angick medgivande för Kungl. Maj:t att åt vissa personer bevilja dyrtidskompensation, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:t proposition nr 256, angående statliga åtgärder för tryggande av vedförsörjningen m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutsrottet Kungl. Maj:ts proposition nr 257, angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid skogsvårdsstyrelserna.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 258, angående ytterligare medel för budgetåret 1945/46 för kommittéer och utredningar genom sakkunniga under femte huvudtiteln.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 259, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt; och

nr 260, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 335, av herr *Bergh, Ragnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till folkskoleseminarierna m. m.; och nr 336, av herr *Wahlund* m. fl., i samma ämne.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial nr 30, angående remitterande till annat utskott av en till bevillningsutskottet hänvisad motion om avskaffande av den allmänna omsättningskatten.

På framställning av herr talmannen beslöts att ifrågavarande, endast en gång bordlagda ärende skulle redan vid detta sammanträde företagas till avgörande.

På sedermera gjord proposition bifölls vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 183, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 8 mars 1946, föreslagit riksdagen att

1. medgiva, att stipendier åt lärjungar vid i nämnda statsrådsprotokoll angivna läroanstalter finge utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för ecklesiastikdepartementet förordade grunder;

2. till Stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 4 500 000 kronor, varav högst 2 500 000 kronor finge användas till behovsprövade stipendier;

3. till Stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 175 000 kronor;

4. till Statens studielån: Studielånenämnden för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 50 000 kronor;

5. till Folkhögskolor: Stipendier åt elever för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kronor;

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

6. till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 1 800 000 kronor;

7. till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 1 650 000 kronor;

8. till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor;

9. till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid flygmekanikerskolan i Mölndal för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor;

10. till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid sjömansskolor för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 50 000 kronor;

11. till Folkliga musikskolan i Arvika: Stipendier för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 3 600 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle till beloppet bestämda grundstipendier utan behovsprövning utgå till studielämplig ungdom, som i sin hemort eller dess närhet saknade tillgång till högre skola för sin utbildning. Grundstipendierna skulle kunna påbyggas med stipendier upp till visst högstbelopp med hänsyn till lärjunges studiehjälpbehov. Stipendiesystemet skulle härjämte fullständigas genom behovsprövade stipendier åt den studerande ungdomen i städer och tätorter med högre skolor. Grundstipendium skulle utgå med ett belopp av 500 kronor till i skolorten inackorderad lärjunge. Beträffande dagligen resande lärjunge skulle gälla, att lärjungen själv eller hans målsman skulle bekosta resor upp till 25 kronor för termin men att kostnaderna därutöver för resor efter billigaste färd sätt skulle utgå med hela beloppet. Behovsprövat stipendium skulle utgå med ett högstbelopp av 540 kronor och även kunna tillkomma dagligen resande lärjungar; sådant stipendium skulle dock icke utgå till lärjungar i klasserna 1^a och 1^b—2^b i nuvarande läroverksorganisation eller motsvarande klasser i andra s. k. högre skolor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *Forslund* väckt motion (I: 279), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, utom annat,

att stipendier icke borde utgå till lärjungar i sådana klasser i läroverk och liknande skolor, som motsvarade folkskolans klasser 5—6, samt

att hos Kungl. Maj:t anhålla om fortsatt utredning angående möjligheten att erhålla enhetliga stipendiegrunder vid samtliga ungdomsskolor;

dels en inom första kammaren av herr *Gustaf Karlsson* m. fl. väckt motion (I: 280);

dels en inom andra kammaren av herr *Ohlin* väckt motion (II: 438);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wahlund* m. fl. (I: 276) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilson* i Spånstad m. fl. (II: 428);

dels ock en inom andra kammaren av herr *Ståhl* m. fl. väckt motion (II: 418).

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 438 samt med avslag å motionerna I: 276 och II: 428, motionen I: 279, i vad den icke avsåge utredning rörande stipendiegrunderna, ävensom motionen II: 418 fatta beslut på sätt i 11 särskilda, med 1—11 betecknade moment angivits;

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

II. att motionen I: 279, i vad den avsåge utredning rörande stipendiegrunderna, samt motionen I: 280 måtte anses besvarade med vad utskottet förut i utlåtandet anfört.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Oscar Olsson*, *Lindström* och *Johan Eric Ericson* ansett dels att utskottets yttrande under rubriken Stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, dels ock att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna II: 438 och I: 279, den sistnämnda i vad den icke avsåge utredning rörande stipendiegrunderna, samt med avslag å motionerna I: 276 och II: 428 samt II: 418 fatta beslut på sätt i reservationen närmare angivits;

II. att motionen — — — anfört.

Dessutom hade reservationer utan angivna yrkanden avgivits av, utom andra, dels herr *Gustaf Karlsson*, dels ock av herrar *Petersson* och *Ohlin*.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis och momentvis.

Punkten 1 mom. 1.

I detta moment hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att stipendier åt lärjungar vid förutnämnda läroanstalter finge utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 8 mars 1946 förordade grunder.

I motiveringen hade utskottet under rubriken Stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter anfört bland annat:

»Departementschefen har på anförda skäl förordat, att behovsprövat stipendium icke skulle utgå till lärjungar i klasserna 1⁴ och 1⁵—2⁵ i nuvarande läroverksorganisation eller motsvarande klasser i andra s. k. högre skolor. Där emot skulle det utjämnande grundstipendiet utgå till dem av dessa klassers lärjungar, som vore berättigade att erhålla sådant stipendium. I motionen I: 279 har — såvitt nu är i fråga — yrkats, att inga statliga stipendier, alltså varken behovsprövat stipendium eller grundstipendium, skulle utgå till lärjungar i sådana klasser i läroverk och liknande skolor, vilka motsvarade folkskolans klasser 5—6. Vid den prövning utskottet ägnat ifrågavarande spörsmål har utskottet kommit till den uppfattningen, att övervägande skäl tala för den av departementschefen hävdade meningen. Utskottet avstyrker alltså bifall till motionen I: 279 i förevarande del.»

I den av herr *Oscar Olsson* m. fl. avgivna reservationen hade under punkten 1 mom. 1 hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att stipendier åt lärjungar vid förutnämnda läroanstalter finge utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av reservanterna förordade grunder.

I den av reservanterna föreslagna motiveringen hade det nyss återgivna stycket utbytt mot följande:

»Departementschefen har — — — klasserna 5—6. Då departementschefen anfört vägande skäl för att återhållsamhet iakttages med stipendier åt lärjungar i realskolans begynnelseklasser — vilka lärjungar äro endast 11—13 år gamla — och därför förordat att behovsprövat stipendium icke skall utgå till lärjungar i klasserna 1⁴ och 1⁵—2⁵, torde samma skäl kunna åberopas för att icke det utjämnande grundstipendiet skall utgå till dessa lärjungar. Därtill kommer också risken för att annars åtskilliga landsbygdsföräldrar i ivern att så tidigt som möjligt tillförsäkra sina barn tillträde till

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

realskolan skulle kunna lockas att låta dem sluta i hembygdsskolans fjärde folkskoleklass för att söka sig in i en femklassig realskola på annan ort. Utskottet anser därför för sin del att icke heller det utjämnande grundstipendiet skall utgå till lärjungar i dessa klasser. Därmed torde också yrkandet i motionen I: 279, i vad det avser läroverksstipendier för klasser motsvarande folkskolans klasser 5—6, vara tillgodosett.»

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Man kan nog utan överdrift säga, att varje lärare känner sig glad över och tacksam för det förslag i stipendiefrågan, som här förelagts riksdagen. Det är därför också glädjande, att statsutskottet på i stort sett alla punkter följt departementschefen i det av honom framlagda förslaget. Detta värdeomdöme kan inte i nämnvärd mån rubbas genom de avvikelser i en och annan punkt, som kommit till synes i den av mig själv och ett par medreservanter avgivna reservationen.

Jag är fullt ense med både skolutredningen och departementschefen beträffande den, såvitt jag förstår, från alla synpunkter praktiska och goda uppdelning, som gjorts när det gäller dessa stipendier till studiebegåvad ungdom, i ett utjämnande grundstipendium, som skall utdelas utan behovsprövning, och ett därpå byggt understödsstipendium till elever, som på grund av sin ekonomiska ställning äro i behov av hjälp. Tillämpningen av denna princip har emellertid vållat en del svårigheter, vilka tagits upp till diskussion både av skolutredningen, skolöverstyrelsen och departementschefen, och det är på denna punkt reservanterna tagit till orda och velat gå litet längre än departementschefen. Det är inte reservanterna obekant vilka svårigheter som möta, när det gäller att lösa detta problem, vilken av vägarna man än går.

Departementschefen har frångått skolutredningens förslag rörande de behovsprövade stipendierna genom att föreslå, att sådana stipendier icke skola utdelas till lärjungarna i den fyrklassiga realskolans första klass och den femklassiga realskolans första och andra klasser. Hans motivering härför synes mig synnerligen stark. Statsrådet säger såsom herrarna se på s. 17 i utskottsutlåtandet: »Det torde också vara lämpligt, att återhållsamhet iakttages med stipendier åt lärjungar i realskolans begynnelseklasser med hänsyn till den osäkerhet i bedömandet av lärjungarnas förmåga att med framgång fullfölja studierna till examen, som alltid förefinnes beträffande nyintagna lärjungar.»

Med hänsyn till denna osäkerhet i bedömandet har det syntts reservanterna, att man bör iakttaga försiktighet även när det gäller att utdela det utjämnande grundstipendiet till elever i dessa klasser.

För att elev skall erhålla grundstipendium krävs det ju, att han visat god lämplighet för vald utbildningslinje. Ecklesiastikministern har understrukt detta med orden: »För att stipendieverksamheten icke skall medföra en icke önskvärd ansvällning av de huvudsakligast teoretiskt inriktade högre skolorna synas mig kraven på studielämplighet böra ställas tämligen höga.» En av motionärerna har på, synes det mig, rätt goda grunder manat till en viss försiktighet härutinnan och påpekat, att denna skärpning, speciellt när det gäller realskolan, kan komma att medföra olägenheter, som faktiskt — även om inte avsiktligt — komma att gå ut över fattigare pojkar, som inte alls äro olämpliga för den studieväg de valt, ehuru de vid prövningen kunna tänkas ha blivit ställda utanför möjligheten att få stipendium och hittills också blivit det, fast då naturligtvis i fråga om andra stipendier än det här är fråga om.

Landsbygdsbarn, som från folkskolans fjärde klass söka sig över till den femklassiga realskolans första klasser och då alltså äro 10, 11 år gamla, få således ett grundstipendium på 500 kronor utan någon behovsprövning. Detta

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

förhållande anser ecklesiastikministern, att man inte kan komma ifrån på grund av den princip, som här är uppställd. Jag tycker dock, att man, likaväl som man kan göra avsteg från principen att utdela behovsprövade stipendier beträffande elever i dessa klasser, bör kunna göra det i fråga om grundstipendiet. Om man inte gör det, råkar man ut för en rätt egendomlig konsekvens.

Vi veta ju alla, hur angelägna många fäder och kanske i synnerhet mödrar äro att få in sina barn i läroverket så tidigt som möjligt — det är ju en naturlig böjelse hos föräldrar att anse sina barn studiebegåvade — och därför välja de gärna den femåriga realskolan. Barnen äro då i regel inte mer än 10 år. För föräldrar på landsbygden innebär detta givetvis en stor nackdel, eftersom barnen komma hemifrån två år tidigare än de skulle ha gjort, om de fortsatt i folkskolan hemma. Men med kännedom om den lockelse det har för föräldrar att så tidigt som möjligt få sina barn till läroverket, är det mer än tänkbart, att en hel del föräldrar på landsbygden, särskilt om de ha litet förbindelser i den stad, där realskolan finns, när de kunna få 500 kronor utan behovsprövning, begagna denna möjlighet att få in barnen i den femåriga realskolan.

Den fyraåriga realskolans allra viktigaste uppgift har ju alltid ansetts vara att tillåta landsbygdens barn att stanna hemma i hembygdens folkskola under sex skolår. Det har man ansett vara av ett ganska stort värde, och det är det otvivelaktigt också. Men därtill kommer striden om den dubbla anknytningen till den fyraåriga och den femåriga realskolan. Utdelandet av detta grundstipendium skulle här i hög grad kunna bidra till att befordra en i och för sig väl ändå inte önskelig utveckling, som skulle innebära, att landsbygdens barn vid 10, 11 års ålder bege sig från hembygdens skola till en skola i ett annat samhälle. Även denna synpunkt är av betydelse, när det gäller att avgöra vilken ståndpunkt man skall inta i fråga om medgivandet av grundstipendium till elever, som inte under några förhållanden kunna erhålla behovsprövat stipendium.

Nu finns det emellertid här en omständighet, som jag själv tycker innebär en ganska stor nackdel, nämligen att det faktiskt finns läroverk, där man inte har fyraårig realskola, utan endast femårig. I detta fall skulle således eleverna bli stängda kan man säga, om det krävs, att de skola ha gått sex år i folkskolan för att få komma in i läroverket. Detta är ju en beklaglig historia, men såvitt jag känner till, har man bara femårig realskola endast på tre platser i landet, nämligen i Piteå, Strömstad och Vadstena. Men då synes det mig vara rimligare, att man på dessa platser sökte få till stånd en fyraårig realskolelinje, som kunde ta emot barnen från landsbygden, så att de sluppe flytta hemifrån två år tidigare än nödvändigt.

Det för mig kinkigaste och det för mig svåraste att försvara i reservationen är det förhållandet, att här också tagits med eleverna i den fyraåriga realskolans första klass. Jag erkänner utan vidare, att det skulle ha varit angenämare, om man hade kunnat göra en klyvning i departementschefens förslag, när det gäller de behovsprövade stipendierna, så att man hade kunnat ta undan eleverna i klass 1^a. Jag föreställer mig emellertid, att det inte under det första året vid denna reforms genomförande kan åstadkommas så förfärligt stor skada, om föräldrar till barn, som de äro övertygade om ha den rätta studiebegåvningen, på vinst och förlust skaffa medel, så att deras barn kunna komma in till närmaste stads fyraåriga realskola. Jag förutsätter nämligen att departementschefen, om riksdagen skulle följa reservationen, kommer att titta närmare på denna sak redan till följande års riksdag.

Den motion, som reservationen delvis stöder sig på, har också endast tagit sikte på att utjämningsstipendiet icke borde utgå till elever på ett ålderssta-

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

dium, motsvarande folkskolans klass 5 och 6. Jag har inte på något sätt velat dölja den svårighet, som här föreligger och som man kanske skulle ha kunnat undslippa, om reservanterna vågat gå den väg jag nyss antydde, nämligen att klyva departementschefens förslag rörande klasserna 1⁴ och 1⁵—2⁵, men jag skulle under alla förhållanden tro, att man just med stöd av den motivering, som departementschefen givit för undanhållandet av det behovsprövide stipendiet i detta fall, ganska tryggt kan gå på reservationen och således låta departementschefens förslag beträffande behovsprövat stipendium för dessa klasser innefatta även det utjämnande grundstipendiet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr Forslund: Herr talman! Såsom intresserad av frågan om ungdomens utbildning kanske jag skulle vara mycket tacksam för den generositet, som vi sats från statsrådets sida, när denna proposition framlagts, men jag måste säga, att det på åtskilliga punkter finns anledning att sätta en del frågetecken.

Man kommer här in på frågor, som enligt min mening äro mycket komplicerade. Avsikten med den vidgade stipendieverksamheten är ju att åstadkomma en utjämning av »skillnaden mellan skolort och icke skolort i vad avser kostnaderna för de ungas skolgång». Men då är det egendomligt att finna, att enligt de sakkunnigas förslag, som sedermera godtagits av statsrådet, skall en begränsning ske av denna utjämning på så sätt, att stipendier endast skola utgå till studielämplig ungdom, vilken valt en sådan utbildningslinje, som det här är fråga om.

Man undrar emellertid, om det verkligen är en förstahandsangelägenhet att söka lösa denna stipendiefråga, när det gäller att utjämna skillnaden i ekonomiska förhållanden mellan land och stad? Jag tvivlar på att denna fråga kan lösas separat. Den bör nog sättas in i ett vida större sammanhang. Det är en mängd detaljspörsmål, som höra samman med detta mycket svåra och invecklade problem i fråga om skillnaden mellan stad och land med avseende på de kostnader, som drabba de olika individerna.

Vad jag särskilt är förvånad över är att man nu, när riksdagen så sent som i fjol skrev till Kungl. Maj:t och framhöll, att enligt dess mening starka skäl talar för principen, att stipendierna för helt obemedlade studiebegåvade lärjungar avpassades så, att de gäve full behovstäckning, frångått denna princip av någon anledning, som jag inte känner till i annan mån än att man av propositionen får klart för sig, att det är det av skolutredningen framlagda förslaget, som ligger till grund för propositionen. Jag måste dock redan från början säga, att jag har en känsla av att denna produkt, som lämnats från skolutredningen i denna punkt, är åtskilligt teoretiskt betonad och att den icke har det praktiska värde, som det varit önskligt, att den haft.

Med hänsyn till dessa betänkligheter har det syntts mig angeläget att i en motion framföra några synpunkter på denna fråga, som tagits upp i den kungl. propositionen. Jag har med denna min motion velat säga, att jag finner det mindre lämpligt att lägga barnens studielämplighet såsom huvudgrund vid utdelande av stipendier, som inte äro förenade med någon behovsprövning. Varför skola vi frångå den princip, som vi så ofta talat om, nämligen att åt de ungdomar, som äro studiebegåvade och ha behov av ekonomiskt stöd, bör staten lämna sin hjälp? Nu stryker man detta »ha behov av ekonomiskt stöd» och ger ett generellt grundbelopp, som är så pass högt som 500 kronor.

Äro vi verkligen på det klara med att det är den rätta lösningen av det stora och invecklade problemet att ge stipendier till de elever, som man anser ha studiebegåvning? Hur skall det vara möjligt att med hundraprocentig säkerhet fastställa vilka som ha studiebegåvning, vilket väl både utredningen, Kungl.

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

Maj:t och nu även utskottet utgår från skall vara möjligt, eftersom man uppställt studiebegåvningen såsom en huvudgrund vid utdelandet av stipendier. Det räcker här inte med att läroverken ha de allra strängaste gransknings- och prövningsbestämmelser, utan därutöver skall det i Stockholm sitta några få mannar, som skola pröva de uppgifter, vilka lämnats av enskilda människor om ett visst barn, och uttala sig om huruvida barnet kan anses såsom studielämpligt. Bara det, att man gått igenom skärselden och kommit in i ett läroverk, är inte tillräckligt för att man skall kunna betecknas såsom studielämplig, utan detta skall avgöras efter helt andra prövningsgrunder. Men jag frågar: var finnas de som kunna göra en verkligt rättvis utgallring bland barnen?

Jag måste ställa ännu en fråga, nämligen hur det skall vara möjligt att redan vid denna tidpunkt i barnens ålder bedöma, huruvida barnen äro att anse såsom studiebegåvade eller inte? Alla föräldrar kanske tycka, att deras barn äro studiebegåvade, och de stärkas väl i denna uppfattning, när de lyckats få in dem i ett läroverk, många gånger efter särskild prövning, men trots detta kanske barnen av dem, som bedöma denna sak, inte anses berättigade till ett grundstipendium.

Att uppställa studiebegåvning, och enbart detta, såsom huvudvillkor för att stipendium skall utgå, tycker jag är att gå alltför hårt fram. Det hade varit rimligare, att man — även om det i sig självt kan verka litet osmakligt — bibehållit uttrycket »efter behovsprövning». På hur många områden ha vi inte fått lov att tills vidare godtaga den princip, som ligger i detta uttryckssätt? Vi diskuterade ju till och med, huruvida inte folkpensionering skulle ske efter en behovsprövning, ända från botten och högst upp, fast vi sedermera gått in för att grundbeloppet skulle utgå utan behovsprövning.

Jag vill i detta sammanhang också ställa frågan: är det meningen, att det skall bli en fortlöpande prövning av dessa barns studielämplighet? För hur lång tid skola dessa studiebegåvningar, som valt sin utbildningslinje, få utnyttja sitt stipendium? Skall en omprövning ske varje år? Skola de, som från början inte betraktades såsom studiebegåvade men som följa med och flyttas upp i klasserna, senare kunna få detta grundbelopp? Jag kan inte finna, att denna sak är klarlagd i propositionen. Och jag vill fråga: vad leder det till, om det blir en fortlöpande prövning, så att även elever, som gått några år i skolan, skola få ansöka om detta grundstipendium? Det kan ju i och för sig inte anses annat än riktigt, att även dessa få tillfälle att erhålla ett dylikt. Men det leder givetvis till att alla, som lyckats gå igenom läroverket, förr eller senare komma i åtnjutande av detta grundstipendium. Ty man kan väl inte sitta och säga här i Stockholm, att en elev, som flyttats regelbundet från klass till klass, icke är studiebegåvad. Ett tu tre komma vi kanske på detta sätt att till våra teoretiska högre skolor få ge ut bidrag av en storleksordning, som vi för dagen inte alls tänkt oss. Vi böra nog hålla fast vid att föräldrarna även i fortsättningen i väsentlig mån böra bidra till kostnaderna för barnens utbildning.

Såsom jag i min motion framhållit, kan det intrycket inte undgås, att man här är i färd med att gynna de teoretiska skolorna framför de praktiska. Vi hörde härom dagen en föreläsning av fru Alm om statens ställning till yrkesskolorna. Jag har en känsla av att dessa skolor äro bortglömda i detta sammanhang. Visserligen har statsrådet utlovat krafttag för att ordna denna fråga, men skolutredningen har inte kommit med något förslag i detta avseende. En grundlig utredning borde givetvis ha innefattat den praktiska undervisningen såväl som den teoretiska. Följande fall kan nu inträffa. Av två pojkar, kanske från samma gård, går den ena till den teoretiska skolan och får således sitt grundstipendium, men den andra pojken som går till verkstadsskolan, får inte

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

något dylikt grundstipendium. Han kan sedermera efter behovsprövning få ett mindre belopp per månad och år. Men den förste pojken får detta fasta belopp utan någon som helst behovsprövning. Redan detta exempel visar väl att detta förslag egentligen inte är färdigt utan borde ha blivit föremål för ytterligare omprövning innan det förelades riksdagen.

Jag är stark vän av att våra yrkesskolor i folkets medvetande skola värdesättas lika högt som de teoretiska skolorna. Jag har också framhållit, att det visat sig att vi ha överskott på elever till de teoretiska skolorna, under det att svårigheter föreligga att få tillräckligt antal elever vid de praktiska skolorna. Detta förhållande borde vara en tankeställare för oss, när vi besluta om stipendier till eleverna i dessa olika skolformer. Jag är mycket tacksam för det intresse, herr statsrådet visat de praktiska utbildningsmöjligheterna, och jag är viss om att han också i fortsättningen kommer att ägna all möjlig uppmärksamhet åt den ojämnhet, som för närvarande råder, och försöka åstadkomma den jämställdhet, man rimligen kan begära. Den nuvarande ordningen och tendensen i det framlagda förslaget anser jag knappast försvarbara. Det kan inte vara tilltalande att befordra sådana ojämnheter mellan de olika grupperna av lärjungar, som innefattas i Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag.

Från herr Oscar Olssons sida har särskilt betonats en sak, som jag även berättat i min motion, nämligen det gamla önskemålet om en rimlig avgränsning mellan folkskolan och de högre skolorna. Den gamla och enligt min mening välgrundade uppfattningen har varit, att vi böra skydda folkskolan mot splittrande inflytelser åtminstone så långt som till och med sjätte klassen och att vi böra eftersträva den ordningen, att alla barn utan undantag skola kvarbliva i folkskolan under sex år. Den tidiga övergången till de teoretiska skolorna skulle nu underlättas genom stipendier från statens sida, men jag anser inte att en sådan tidig övergång befordrar den demokratiska anda, som man i våra dagar så vitt och brett talar om att man vill främja med skolans hjälp. De genvägar, som man från skolfolkets sida har genomdrivit här i landet, äro enligt min mening icke till nytta. Jag tror i stället, att man skall vidhålla och så mycket som möjligt söka befordra den tanken, att barnen inte för tidigt skola splittras upp i olika grupper. Den gamla 6-åriga folkskolan — som tråkigt nog ännu inte har blivit utbyggd på en hel del platser i vårt land — bör vara obligatorisk grundskola för alla svenska barn.

Jag kommer därför till det slutet, att om stipendier skola lämnas barn, som övergå till de högre skolorna, så böra de i varje fall inte utgå till lärjungar i sådana klasser, som motsvara folkskolans klasser 5—6. Skulle det vara så, att någon familj vill utnyttja genvägen att låta barnen gå över till den högre skolan ett eller två år tidigare — eftersom vi nu ha den ordningen kvar — må det få ske på familjens egen bekostnad. Statsbidrag bör icke utgå till så unga lärjungar, som det här är fråga om.

Mot detta kommer man säkerligen att invända, att grundstipendiet skulle ges till barn, som gå över till den 4-åriga realskolan, men icke till dem, som gå över till den 5-åriga realskolan. Den saken är jag fullt på det klara med, men jag anser den vara av underordnad betydelse i jämförelse med den gamla och enligt min mening riktiga principen, som vi måste hävda, nämligen att barn-
domsskolan skall vara gemensam för alla barn åtminstone under sex år. För min del önskar jag egentligen, att gränsen skulle flyttas ännu något högre upp. Det är en olycklig utveckling av vårt skolväsende, att man åstadkommer en splittring av barnen vid för tidig ålder. När det nu föreliggande förslaget kommer att underlätta denna splittring, anser jag det helt enkelt vara min plikt som gammal demokrat att hålla på att staten åtminstone inte i det avseendet skall begå en ny felaktighet.

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

Min ståndpunkt blir därför, att stipendier böra få utgå, men icke till lärjungar i klasser som motsvara folkskolans femte och sjätte klasser. Jag tycker också, att damerna och herrarna, som kanske ha betydligt större kunskaper på detta område än jag, böra vara på det klara med att det inte kan vara lämpligt att man från statens sida börjar pröva, huruvida en pojke eller flicka på tio år bör få ett stipendium om 500 kronor för att kunna gå i en skola i den och den staden eller tätorten. Nog bör man kunna lugna sig, tills lärjungarna fyllt sina 12 eller 13 år, innan staten kostar på dem de enligt min mening ganska höga belopp, som det här är fråga om. När det gäller de praktiska linjerna finnas inga sådana möjligheter. Där lugnar man sig tills eleverna ha gått ut folkskolan, och i mycket stor omfattning få de, med det system som nu råder, gå i de praktiska skolorna utan någon som helst uppmuntran från statens sida. Staten lämnar bidrag till lokaler och till själva driften, men pojkarna kunna inte få några understöd, med mindre än att föräldrarna befinna sig i åtminstone relativt små ekonomiska omständigheter.

Jag skulle helst, herr talman, ha velat ställa det yrkandet, att alla dessa stipendier skola utgå efter behovsprövning, men jag är tveksam om huruvida detta låter sig göra. Jag vill bara ställa den frågan, om vi kunna vara säkra på att dessa grundbelopp, så som bestämmelserna nu äro skrivna, bli till hjälp för barn från de fattiga hemmen ute på landsbygden. Jag tror att man i stället mycket väl kan tänka sig, att dessa stipendier i betydande utsträckning komma att gå till finansieringen av ganska förmögna familjers skolhushåll i läroverksstäderna. En sådan sak hör väl ändå inte till de för dagen angelägnaste uppgifterna, utan jag tror att man tills vidare skulle kunna lugna sig och hålla sig till behovsprövningens linje. Skulle jag ha kunnat ställa ett sådant yrkande, herr talman, hade jag gärna gjort det; det blir kanske senare under debatten möjlighet att framställa ett yrkande i den riktningen.

Eljest skulle jag som avslutning vilja säga, att jag kommer att rösta för den framlagda reservationen. Men jag vill redan nu göra det ändringsyrkandet till denna reservation, att i mittstycket å s. 35, som börjar med »Departementschefen» och slutar med »tillgodosett», orden »1⁴ och» strykas, så att alltså behovsprövat stipendium icke skall utgå till lärjungar »i klasserna 1⁵—2⁵». Detta yrkande innebär, att barnen efter att ha genomgått 6-årig folkskola skola kunna få det utjämnande grundstipendiet i klass 1⁴, medan de enligt reservationens förslag inte skulle kunna få någonting alls och enligt propositionens förslag skulle kunna få grundstipendium redan i klass 1⁵, alltså efter 4-årig folkskola. Detta yrkande är den logiska följden av mitt resonemang om den för alla gemensamma 6-åriga folkskolan.

Herr statsrådet **Erlander**: Herr talman! Jag vill först deklarerera min glädje över att denna enligt min mening stora fråga har kunnat komma så långt som den gjort i den, jag vågar med hänsyn till att det är en så ny sak säga, stora enighetens tecken. Det är mig en stor glädje att kunna vitsorda, att jag utan större betänkligheter kunnat till riksdagen, blott med några små modifikation, vidarebefordra min företrädare i ämbetet herr Bagges förslag i frågan. Jag är också glad över att förslaget inte heller i statsutskottet blivit föremål för några större ändringar; de modifikation, som gjorts, och de reservationer, som avlämnats, avse ju inga väsentliga ting.

Vad beträffar den reservation, som är undertecknad av herr Oscar Olsson m. fl. och som berördes även av herr Forslund i hans anförande, vill jag gärna medge att det finns starka skäl som tala för den. Det gäller en liten sak, som inte har den stora principiella betydelse den siste årade talaren ville ge den.

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

Men det är klart, att man i denna fråga mycket väl kan ställa sig på den ståndpunkt, som reservanterna och herr Forslund ha intagit.

Varför har då departementschefen från i stort sett likartade utgångspunkter kommit till det resultatet, att han för sin del är villig att tillstyrka, att landsbygdsungdomar skola kunna få grundstipendiebeloppet även i de 5-åriga realskolelinjernas två första klasser, som ju otvivelaktigt gå parallella med folkskolans klasser 5—6? Det är, herr talman, av rent praktiska skäl. När det nu ser ut, som om vi skulle kunna glädja oss åt en begynnande enighet i våra stora skolfrågor, vill jag inte bidra till att i onödan aktualisera en strid om den 4-åriga och den 5-åriga realskolan; och jag anser att det är onödigt, när man tar upp den striden i en stipendiefråga.

Om man nu har herr Forslunds uppfattning, är det väl lika viktigt att även städernas barn så länge som möjligt få gå kvar i den 6-åriga folkskolan. Varför skall man åt städernas föräldrar och barn lämna en praktiskt taget obeskuren rörelsefrihet att välja den 5-åriga realskolan i stället för den 4-åriga, som bygger på sjätte folkskoleklassen, men när det gäller landsbygdens föräldrar och barn säga, att de demokratiska principerna kräva, att staten beträffande dem icke understödjer annat än den 4-åriga realskolan? Det är möjligt att vi komma till det resultatet, att man bör försöka arbeta fram en enhetsskola. Men jag kan inte finna att det är alldeles riktigt, om man begagnar sig av stipendievägen för att aktualisera denna fråga och säger, att vad som står öppet för städernas barn icke skall vara öppet för landsbygdens barn.

Men frågan har som sagt ingen stor betydelse, och man kan, som jag redan inledningsvis sade, komma till det slut, som föreligger i herr Oscar Olssons reservation med dess något stillsammare motivering. Jag ser denna stipendiefråga icke som någon väsentlig principiell demokratisk fråga, utan mera som en fråga om jämställdhet mellan stad och landsbygd.

Om jag sedan, herr talman, med några ord får beröra herr Forslunds anförande i övrigt, vill jag säga att han har alldeles rätt i att detta är ett nytt och oprövat område, där man kan komma att begå många misstag. Men om vi skola dröja med att utjämna landsbygdsbarnens studiekostnader, till dess alla frågor, som beröra levnadskostnader och levnadsförhållanden i övrigt på landsbygden och i städerna blivit penetrerade — alltså till dess den allmänna undersökningen av förhållandena mellan levnadskostnaderna i städer och på landsbygd blivit klar — är jag rädd för att vi aldrig komma någonstans. Man måste börja experimentera och pröva sig fram för att se, vilka vägar man skall gå.

Här har man nu kommit fram till det resultatet, att man som en kompensation för de merkostnader, som ett landsbygdsbarn har jämfört med stadsbarnen, skall till de studiebegåvade utan behovsprövning ge ett belopp av 500 kronor. Det är möjligt att beloppet är felaktigt; det bör kanske vara ett högre eller ett lägre belopp. Det är överhuvud taget mycket svårt att fixera ett belopp, som täcker de många variationer i förhållandena, som förekomma i vårt land. Men om den principen, att man om möjligt skall jämställa städernas och landsbygdens barn när det gäller tillgången till den högre undervisningen, trodde jag icke, herr talman, att det skulle vara nödvändigt att upptaga en diskussion i denna kammare.

Men nu kan man ju säga, att det är möjligt att åstadkomma en jämställdhet även på andra vägar än dem, som departementschefen och Kungl. Maj:t valt. Jag förstod inte riktigt, hur herr Forslund därvidlag hade tänkt sig en lösning. Å ena sidan rekommenderade han nämligen en skärpt behovsprövning, men å andra sidan ville han varna för att tillmäta studiebegåvningen någon avgörande roll. Det är ett mycket besvärligt spörsmål, herr Forslund

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)
där vidrör. Jag har i en debatt i andra kammaren haft tillfälle att närmare deklarerat mina synpunkter i fråga om studiebegåvningen, men för att kammaren skall förstå, att jag inte har varit blind för de svårigheter, som härvidlag möta, får jag kanske under några minuter upptaga kammarens tid med en diskussion på dessa nya och oprövade fält. Någon slutgiltig ståndpunkt har jag ännu inte kunnat intaga, utan jag anser att vi få försöka experimentera oss fram.

Vi tala om att vi skola demokratisera vårt undervisningsväsen, och det måste betyda, att vi skola riva ned de ekonomiska barriärer, som för närvarande möjliggöra högre utbildning endast för ett mycket begränsat antal människor i detta land.

Det förhåller sig dess värre inte så, att vi kommit något längre stycke på den vägen. Nästan alla andra kulturländer — England, Frankrike och under kriget även Amerika — ha nått väsentligt mycket längre. Men när vi då skola vidga rekryteringsbasen för den högre undervisningen, kunna vi ju inte gå till väga på det sättet, att vi släppa in människor på de teoretiska utbildningsvägarna, som icke passa för de banor, de utbilda sig för. Det är enligt min mening ganska riskabelt att skapa ett i verklig mening intellektuellt proletariat av människor, som kanske ha möjligheter att släpa sig fram till en studentexamen, men som därefter, i den konkurrens som möter i det moderna samhället, komma att bli utslagna, i varje fall när det gäller poster av någon betydenhet.

Jag tror det är rimligt att hålla i minnet, att riksdagen varje gång det varit fråga om dessa ting sagt, att man måste gallra, så att man får fram de för studier mest lämpade och begåvade. Det är en position som riksdagen intog så sent som i fjol. Jag vill erinra om att den läroverksstadga, som utfärdades av min företrädare, dåvarande statsrådet Andrén, och som skärpte gallringstendenserna inom det svenska skolväsendet, är en direkt följd av en rekvisition från den svenska riksdagen. Den svenska riksdagen har alltid slagit vakt om vad man brukar kalla studielämpligheten och ansett, att man inte skall dra fram sådana, som inte lämpa sig för de intellektuella eller praktiska utbildningsvägarna.

Men, herr talman, jag har i mitt studium av både det svenska och det utländska undervisningsväsendet börjat fråga mig, om man inte, när man ställer sig på denna linje, riskerar att snedvrیدا vår skolas inre arbete genom att tillmäta betygen, proven och gallringarna en alldeles för dominerande betydelse. Detta innebär en frontförskjutning i betraktelsesättet jämfört med den ståndpunkt riksdagen, och för all del även ecklesiastikdepartementet, tidigare intagit. Det är möjligt att man bör pröva, om vi inte kunna finna andra vägar för bedömandet av studielämpligheten än dem, som bestå i att man rent mekaniskt gallrar med utgångspunkt från skolbetygen. Det kanske kan intressera kammaren att höra, att vi i år göra ett försök vid tekniska högskolan med intagning av en tredjedel av de studerande efter något andra grunder än det rent mekaniska betygsläsandet. Det är ett försök att tillmäta läroromdömet och de praktiska färdigheterna en ökad vikt, och vi äro mycket intresserade av att se, om man inte på den vägen skall kunna få fram ett kanske ännu bättre urval för de tekniska högskolorna än man tidigare fått.

Jag vill sammanfatta med att säga, att jag bestämt varnar för att släppa kravet på intellektuell duglighet när det gäller de intellektuella yrkena och på praktisk skicklighet när det gäller de praktiska yrkena, men att jag däremot är tveksam om huruvida de nuvarande vägarna lett oss rätt. Jag vill ifrågasätta, om man inte skall kunna finna bättre vägar än att ensidigt låta betygen falla utslaget. Därvidlag pröva vi oss för närvarande fram på olika sätt. Stu-

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

dielänenämnden har själv tagit initiativet till att i år förutom betygen infordra andra uppgifter, testningsuppgifter, intyg från lärare etc. Jag tror, att vi så småningom skola komma fram till ett system, som ger oss, icke ett sämre urval utan en säkrare bedömning för det urval, som vi ändå måste göra.

Sedan vill jag, herr talman, endast säga ett par ord beträffande mitt påstådda ensidiga gynnande av de teoretiska studierna. Det är klart, att det här gäller en omdömes- och avvägningsfråga, precis som på de andra punkterna. Eleverna vid yrkesskolorna få ett stipendium på 90 kronor i månaden, och eleverna på de teoretiska utbildningslinjerna få ett något högre stipendium. Varför har man uppehållit denna skillnad? Ja, jag kan försäkra kammarens ledamöter, att det icke beror på att den nuvarande Kungl. Maj:t skulle vilja gynna de teoretiska studierna på de praktiska utbildningsvägarnas bekostnad. Det är alldeles tvärtom. Vår förhoppning är, att vi skola kunna göra de praktiska linjerna i hög grad konkurrenskraftiga gentemot de teoretiska. Men när vi ha stannat vid dessa skillnader i stipendiebeloppen — jag betonar att det är tills vidare — beror det på att vi inte ha kunnat bortse från att ett mycket stort antal av de elever, som gå på yrkesskolorna, äro inackorderade i skolan — yrkesskolorna äro i vårt land i stor utsträckning internatskolor — till kostnader, som äro väsentligt lägre än inackorderingskostnaderna för de barn, som gå i läroverken.

Jag skall bara nämnda några siffror för att visa hur det förhåller sig på den punkten. Vi ha exempelvis gjort en undersökning beträffande inackorderingskostnaderna vid tio vanliga kommunala verkstadsskolor. Det har visat sig, att kostnaderna endast vid två av de undersökta skolorna, nämligen de i Landskrona och Steneby, ligga över 90 kronor. Medeltalet är 75:50. Det är stor skillnad på dessa 75:50 och vad läroverksbarnen få betala, och dessutom har jag inte kunnat förbise, att vid ett stort antal av våra yrkesskolor, t. ex. i Stockholm och Göteborg, betalas det icke obetydliga arbetspremier, vilka faktiskt också utgöra ett slags stipendier.

Efter avvägande av dessa synpunkter — dels den faktiska kostnaden, dels möjligheten till arbetspremier — kommo vi inom departementet till den uppfattningen, att eleverna bli ungefärligen jämställda, om man delar ut 1 040 kronor om året för de teoretiska studierna och 90 kronor i månaden för de praktiska. Det är möjligt, att detta är ett misstag, i så fall kan det alltid rättas till ett annat år, men jag är angelägen om att ha klargjort, att det icke finns ett spår av vilja till att göra den teoretiska undervisningen mera gynnad än den praktiska.

Herr Larsson: Efter departementschefens anförande är det kanske inte så mycket att tillägga från utskottets sida. Han har framlagt de skäl som utskottet funnit bärande, då vi sagt att de övervägande skälen tala för den ståndpunkt som departementschefen anført. Jag vill försäkra att utskottet ägnat denna fråga en ingående prövning, men det är, som departementschefen här säger, ett nytt och oprövat fält, varför man givetvis får vara beredd på att vissa svårigheter i framtiden kunna komma att inställa sig. Jag erkänner gärna — och jag tror att vi göra det alla — att det till en början kan se en smula egendomligt ut, om man skall ge 10—12 års barn statsstipendier på 500 kronor, men det är kanske en smula missvisande, när man kallar dessa utjämningsbidrag — det är ju ingenting annat — för stipendier. Som det framhållits här, äro de ju endast till för att utjämna den merkostnad, som barn ifrån icke-skolorter ha gentemot skolorternas barn.

Det kan ju tänkas, att en blivande skolororganisation kommer att ändra på de bestämmelser, som jag hoppas riksdagen i dag skall införa, men med våra nuvarande skolformer lär det, såvitt jag förstår, icke vara möjligt att gå den

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

väg som reservanterna ha anvisat. Man måste ju ändå göra det möjligt för de fattiga på icke-skolorter att få in sina barn i högre skolor, och då räcker det inte att, som reservanterna föreslå, dessa stipendier eller bidrag börja först i 3⁵ i realskolan. Det är ju så, herr Oscar Olsson vill ha det; både klasserna 1⁵ och 2⁵ skola vara utan stipendier.

Vi äro inte blinda för att det finns risker för att folk, som annars hade sökt få in sina barn i den fyraåriga realskolan, nu söka få in dem i den femåriga, men såvitt jag kan se måste man taga dessa risker då på vissa orter endast finnas 5-åriga realskolor. Jag skulle ha förstått reservanterna, om de endast hade uteslutit första klassen i den femåriga realskolan, alltså det som herr Forslund egentligen vill, då han föreslår att stipendier icke skola utgå i klasser som äro parallella med folkskolans femte och sjätte. Då gäller det endast den första klassen i den femåriga realskolan — den andra svarar mot 1⁴.

Jag vill dessutom tillägga, att det är alldeles givet, att det blir svårt att pröva studielämpligheten, när det gäller 10—12 års barn, men även här bör man, såvitt jag förstår, taga risken. Detta innebär givetvis, att man får förutsätta att det kan finnas barn som få stipendier men som efter något eller några år visa sig olämpliga för fortsatta studier. För övrigt måste jag säga, att just frågan om prövningen av studielämpligheten är det stora kruxet i hela detta problem. Alla äro överens om att det är ett oestergivligt villkor, att man uppehåller kravet på studielämplighet, men man kommer ju inte ifrån, att barn, som icke behöva ta dessa stipendier i anspråk, kunna få fortsätta sin skolgång med mycket skrala betyg i förhållande till vad som kräves av dem som skola ha stipendier. Jag vet inte, om det överhuvud taget finns någon möjlighet att göra någonting åt den saken. Jag förmodar att de barn, som icke söka stipendier, kunna med betyget B som genomsnitt fortsätta i den högre skolan, vilket väl med den använda skalan svarar mot 15 betygsenheter, medan man för dem, som skola ha stipendier, fordrar 33 eller 35 sådana betygsenheter. Emellertid kommer det, såsom departementschefen har sagt och som vi även fått upplysning om i utskottet, att användas andra bedömningsmetoder.

Jag vill ännu en gång framhålla, att det är ett nytt område, vi ge oss in på, och därför måste man vara beredd på att det finns vissa risker, som man måste ta. Fastän vi således äro övertygade om att det kan uppstå vissa svårigheter, tror jag dock inte att dessa äro större än att de kunna övervinnas, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Fahlander: Herr talman! Det var glädjande att höra ecklesiastikministern signalera ändrade bedömningsgrunder t. ex. vid urval av elever till tekniska högskolan. Vi hoppas att den signalen skall åtföljas av många försök att revidera de säkerligen alldeles felaktiga grunder, efter vilka man nu rekryterar våra högre fackbetonade skolor.

För att sedan återgå till det ärende, som nu är föremål för diskussion, vill jag erkänna, att när jag i går försökte sätta mig in i de olika alternativ som här föreligga, nämligen utskottets förslag, byggt på propositionen, och reservanternas förslag, så blev jag lika beklämd i bägge fallen. Först och främst söker utskottet att genom beviljande av stipendier redan åt elever, som lämnat folkskolan efter fjärde klassen och gå i första klassen av den femåriga realskolan, alldeles i onödan stimulera landsbygdens barn att lämna den sexåriga folkskolan, som de rätteligen böra gå igenom helt och hållet — jag talar om landsbygden, ty det är ju landsbygden som man här närmast avser att ordna förhållandena för. Det vore väl ändå rimligt, att barnen fortsatte att gå ut den skola, som staten tillhandahåller och som lämnar ome-

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

delbar anknytning till den fyraåriga realskolan, från vars första klass givetvis stipendier av här föreslagen art borde utgå. Jag delar herr Forslunds uppfattning alldeles särskilt på den punkten. Vi skola icke dubblera skolor och ge stipendier i en klass, som är parallell med en annan, där det icke utgår stipendier; det tycker jag inte är lyckligt.

När åter reservanterna lägga fram sin linje, vilja de lämna stipendier till eleverna först efter sjunde folkskoleklassen. De bygga alltså upp ett stipendiesystem för en skolform som ännu icke existerar. Detta är huvudfelet med reservanternas förslag, och man måste fråga sig, varför kostnaderna under övergångsåret från den sexåriga folkskola, som nu finns, helt skola bestridas av föräldrarna. Det är en överdrift åt ena hållet, lika stor som utskottets åt andra hållet. Jag tycker att man i rättvisans namn kunde bygga upp ett system med stipendier, som utgå först efter det att eleven genomgått folkskolans sjätte klass; sedan får han gå in i 2⁵ eller 1⁴, vilket han behagar. Om föräldrarna vilja låta honom sluta efter fjärde året i folkskolan, så må det ankomma på dem själva att bekosta skolgången det år som fattas; under det året behöver inte staten komma med särskilda stipendier, då vi ha en skolform, tillrättalagd för anknytning till den fyraåriga realskolan.

Så finns det en sak i betänkandet, som jag har fäst mig vid, och det är skolutredningens sifferuppgifter. Jag förstår inte, varför man, då man beräknar de behovsprövade stipendierna för städer och andra tätorter för in-kvarterade barn, bestämmer beloppet till hälften av högsta beloppet 540 kronor, alltså till 270 kronor, när man för de dagligen resande barnen, som visserligen få resebidrag, räknat till hälften, tar ett medeltal av 30 kronor. Jag har inte kunnat utläsa något annat av detta än att man måste räkna med att de dagligen resande barnens föräldrar måtte ha en ekonomi av särskilt glänsande slag, jämfört med de föräldrar, som ha sina barn boende i städer och tätorter, och dem, som ha sina barn inackorderade. Antingen har jag läst fel, eller också föreligger en felräkning av skolutredningen på ett inte så litet belopp, då man vid prövningen av tilläggsstipendierna jämför å ena sidan 30 kronor för behovsprövat tilläggsstipendium för de dagligen resande barnen och å andra sidan 270 kronor för de behovsprövade tilläggsstipendierna för de andra kategorierna.

Jag kan icke ansluta mig till någotdera av de föreliggande förslagen, vare sig utskottets eller reservanternas. Närmast lutar jag åt det förslag som här skisserats av herr Forslund, men helst skulle jag vilja, att hela ärendet återremitterades till utskottet för en bättre utformning på de dunkla punkter, som här tyckas sätta myror i huvudet på en hel del av kammarens ledamöter. Då kunde vi kanske också få litet klarare begrepp om en del beräkningar. Jag tror nämligen inte att någon av utskottets ledamöter kan förklara, på vilka uppgifter de grunda sig.

Jag får därför, herr talman, yrka återremiss till utskottet för förnyad prövning och förnyat förslag.

Herr Wahlund: Herr talman! I likhet med herr Fahlander noterar jag med mycket stor tillfredsställelse ecklesiastikministerns bestämda deklaration, att vi måste komma ifrån betygen som huvudfaktor för urvalet av elever vid våra läroanstalter och att vi skola söka oss fram på andra linjer. Jag talar nu såsom målsman. Vi målsmän ha sett den alldeles fantastiska betygshets som förekommer vid våra skolor, särskilt vid läroverken, och det är glädjande att det rör sig på detta område.

Jag har emellertid, herr talman, begärt ordet, därför att jag är en av de många motionärerna i detta ärende. Det har ju kring denna proposition uppstått en

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)
 mycket rik och yppig motionsflora. Statsutskottet har mejat ned blomstren hastigt och effektivt, men det är ett par blommor, som jag ömt har velat vårda, och jag skulle här vilja säga ifrån, att de blomstren äro fleråriga; de komma tillbaka nästa år. Vi motionärer komma tillbaka med våra yrkanden om bättre stipendieförhållanden vid folkhögskolorna, vid yrkesskolorna och vid brevsolor och korrespondensrealskolor. Det verkar, som om herr statsrådet och utskottsledamöterna hade den inställningen, att detta område är så nytt, att vi böra skjuta saken på framtiden, och det lära vi motionärer också få göra i denna situation, men vi återkomma som sagt.

Jag vill inte med detta, herr talman, ge uttryck åt något missnöje över propositionen eller utskottsutlåtandet. Tvärtom; vi kunna nog lugnt konstatera, att här i dag mänskligt att döma kommer att tagas ett kraftigt steg framåt mot det mål, som vi väl ha: undervisningsväsendets fullständiga demokratisering. Vi skola väl ändå till slut komma fram till ett samhälle, där de mera kvalificerade och mera eftersträvansvärda posterna äro lika tillgängliga för fattiga och rika, för landsbygdens barn och för stadsbarnen, ett samhälle, där ståndscirkulationen blir total och där säkert också då samförståndet mellan olika samhällsklasser blir långt bättre än i det samhälle, i vilket vi nu leva.

Vi ha i debatten kunnat skymta vissa linjer framåt, och jag noterar med tillfredsställelse herr statsrådets deklARATION, att vi naturligtvis som princip måste förutsätta likställighet mellan de praktiska skolorna och de teoretiska skolorna. Jag för min del skulle också vilja ha likställighet i stipendiehöjande mellan den mera fria undervisningen vid brevsolor och korrespondensrealskolor å ena sidan och undervisningen vid realskolor och andra läroverk å den andra sidan.

Det är också ett annat jämlikhetskrav, jag skulle vilja föra fram: jämlikhet mellan olika inkomstskikt i samhället. Därmed kommer jag in på den intrikata frågan om behovsprövningen. Det är flera talare, som ha accepterat behovsprövningen, andra ha till och med talat för den, och jag anser mig, herr talman, skyldig att komma med ett litet varningsord.

Det är ju klart och självklart till banalitet, att, när man har en behovsprövning, därav följer att de högre inkomstskikten få betala sina barns studier själva, mellanskiktet får betala en del, under det en del täckes genom stipendier, och längst ned i inkomstskikten blir det så, att ett begåvat barn kan få sina studier bekostade nära intill behovstäckning. I den situationen kan det förhållandet lätt uppstå, att det blir de mera besuttna i samhället, som kunna sätta sina barn i skolor, då de ha råd till det, och de allra fattigaste få råd till det på grund av stipendierna, men att vi få ett mellanskikt, där vi kanske fortfarande få kvar de ekonomiska spärrarna. Vi få här som så ofta annars ett mellanskikt som blir bortglömt i den sociala lagstiftningen. Jag har icke velat påstå att det är så i dag, men jag vill påstå att det föreligger risk för att framtidens utveckling kan gå därhän, om vi gå fram med en allt för hård behovsprövning. Jag menar alltså, att vi ha anledning att följa utvecklingen på detta område med uppmärksamhet.

Därefter har jag inte mycket att tillägga. Jag förstår att vi motionärer i denna situation få ge oss till tåls och se tiden an, och jag slutar därför, herr talman, med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andrén: Jag fruktar att jag ånyo kränker en av kammaren högt skattad praxis, då jag tillåter mig att i väsentliga punkter instämma i vad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet här anført. Det är särskilt några punkter i herr statsrådets anförande som mycket glädde mig. Den ena punkten var att han är angelägen om att jämställa landsbygdens barn med städernas och att se till, att de orättvisor, som onekligen för närvarande be-

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

stå i fråga om dessa bägge kategoriers utbildningsmöjligheter, utjämnas. Den andra punkten, som jag måste sätta mycket stort värde på, är att man — såsom det med mycket stor skärpa framhölls, när propositionen om studiestipendier antogs vid förra årets riksdag — icke på något sätt får gynna de teoretiska utbildningsvägarna på bekostnad av den praktiska utbildningen.

Herr statsrådet var emellertid också inne på en annan fråga, och det var egentligen den som föranledde mig att begära ordet. Herr statsrådet påpekade med all rätt, att riksdagen gång efter annan i olika sammanhang framhållit studielämplighetens betydelse och att de gallringsmetoder, som därvidlag komma i fråga, framför allt bygga på betygssättningen. Undersökningar ha nu också visat, att det består en mycket stark korrelation mellan betyg och karriär, och man kan tillägga: mellan betyg och begåvning. Jag vill särskilt hänvisa till de undersökningar, som rektor Ohlson vid Hvitfeldtska läroverket i Göteborg gjort på grundval av ett mycket stort material; dessa undersökningar visa på ett mycket övertygande sätt, hur stor denna korrelation är.

Betygen äro i själva verket icke ett resultat av en rent mekanisk procedur. Det går ju inte till på det sättet, att man stoppar in vissa fullgjorda prov i en maskin, och så kommer automatiskt ett betyg ut. Om det ginge till på det sättet, då kunde jag väl förstå, att man kunde ha allvarliga invändningar att göra mot dessa betyg. Lärarnas personliga omdöme spelar emellertid helt naturligt en ganska stor roll, och därmed kan också hänsyn tagas till i viss mån inkommensurabla och irrationella faktorer. Det är helt visst hänsynstagandet till dessa faktorer som gör att korrelationen blir så god som den i själva verket är.

Emellertid har jag ingenting att invända mot att man försöker komplettera den gallring, som sker med hjälp av betygen, med andra metoder. Jag kan också erinra om att jag under förra året verkligen satte i gång en undersökning, som ytterst syftade till att, i varje fall vid vissa läroanstalter, få fram en dylik kompletterande metod. Det var framför allt testningen, jag avsåg. Och icke minst tänkte jag på tandläkarinstitutet, ty enligt mitt sätt att se är det ett slöseri med vårt intellektuella kapital, att några av våra bästa begåvningar skola komma till tandläkarinstitutet utan att ha den mekaniska färdighet, den färdighet i finsnickeri, höll jag på att säga, som behövs för att man skall kunna bli en bra tandläkare. De få sedan hela sitt liv stå över trasiga och illaluktande munnar och förhindras ofta göra de insatser, som man med hänsyn till deras intellektuella kapacitet hade kunnat vänta. Jag är alltså inte på något sätt främmande för tanken att få till stånd en sådan kompletterande metod, och det är därför, herr talman, jag med glädje hälsar det initiativ som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har ställt i utsikt.

För övrigt kan jag hänvisa till statsutskottets motivering för sitt förslag och ber att få yrka bifall till detsamma.

Herr **Forslund**: Först ber jag att få göra en justering av det yrkande jag ställt och som i sak innebär, att siffran 1⁴ skulle strykas. Det bör förändras så, att det i stället blir en ändring i den mening på s. 35 som börjar med »Utskottet anser därför för sin del», så att orden »dessa klasser» utgå och ersättas med orden »klasserna 1⁵—2⁵».

Vidare ber jag att få påpeka, att jag icke fick något besked av herr statsrådet om huruvida detta ansökningsförfarande skall ske kontinuerligt år från år även för sådana, som en gång ha fått stipendier, och om de, som inte första gången ha fått stipendier, skola på ett senare stadium av skolgången kunna få sin sak prövad ånyo. Jag skulle emellertid fortfarande vilja understryka,

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

att om varje elev skall få sin ansökan prövad varje år, kan jag inte förstå, hur det skulle kunna vara möjligt för någon granskningsnämnd att motsätta sig, att de, som flyttas från klass till klass eller från avdelning till avdelning, skola få dessa grundstipendier. Man kan väl inte — som även tidigare anförts — säga annat än att en elev, som följer med undervisningen på så hyggligt sätt, att det inte finns anledning till erinran, verkligen är studiebegåvad. Leder då inte detta till att alla elever vid läroverken, som lyckas gå igenom alla klasserna, så småningom komma att få ett bidrag på det sätt som man här tänkt sig för de studielämpliga?

På en punkt tycker jag också, att herr statsrådet borde ha kommit till ett annat slut, nämligen då han åberopar sin företrädares åtgöranden. Dessa hans företrädares åtgöranden innebära en mycket stark skärpning både i fråga om uppflyttningen från klass till klass och i fråga om intagningen i skolan. Detta pekar ju mer och mer i den riktningen, att det borde vara tillräckligt med att en elev lyckas komma in för att han skall betecknas som studiebegåvad, ty det är ju vid den gallring som företages vid inträdet, som studiebegåvningen skulle kunna prövas.

Herr André'n var inne på tanken att testningen skulle kunna läggas till grund vid denna prövning. Jag vill då för professor André'n berätta att vid ett samtal, som jag hade här om dagen med en kollega till professorn, talade han om för mig, att hans trettonårige son just hade gått igenom denna procedur och blivit prövad i allra högsta vetenskapliga instans och befunnits ha ett intelligensmått, som svarade mot en nittonårings, men han kom hem med fyra underbetyg.

Jag undrar, om man inte är inne på ett förfärligt mekaniserande av granskningen av våra ungdomar. Kan det inte gå galet till sist, när man gör på detta sätt? Jag tror att vi här äro inne på en sak, som vi icke ha möjlighet att bemästra i framtiden, och jag är rädd för att bedömningssvårigheterna komma att växa oss över huvudet. Jag tror inte på några betygsgivares eller granskarers förmåga att genom prövning på ett fullt rättvist sätt ta ut eleverna. Resultatet blir hyggligare, om man vid sidan om prövningen av studiebegåvningen även gör en behovsprövning ur ekonomisk synpunkt. Då kommer man lättare fram, enär det i så fall gäller att bedöma ett lägre antal elever. Det var, såsom här av någon påpekats, på riksdagens beställning som förre statsrådet André'n hade genomdrivit, att fordringarna på studiebegåvning skulle skärpas. Men riksdagen har aldrig, vad jag vet, begärt att stipendier skulle utdelas utan behovsprövning. Så sent som år 1945 använde riksdagen i detta sammanhang uttrycket »behövande lärjungar».

Herr talman! Jag skulle till sist vilja säga, att eftersom det har ställts ett yrkande om återremiss till utskottet, kommer jag för min del att i första hand rösta därför, då denna fråga, såsom herr Fahlander här har framhållit, synes vara i behov av ytterligare prövning från utskottets sida. Skulle det inte visa sig vara möjligt att detta kan bli kammarens beslut, kommer jag att rösta för reservationen med den ändring jag påyrkat.

Häri instämde herr *Källman*.

Herr **Karlsson, Gustaf**: Herr talman! När jag begär ordet i denna debatt är det i anslutning till den motion, jag väckt tillsammans med fem andra ledamöter av denna kammare. Jag tillåter mig också att i anslutning till min under 3) avgivna blanka reservation till utskottets utlåtande anföra några synpunkter särskilt beträffande grunderna för tilldelningen av såväl dessa s. k. landsbygdstipendier som stipendierna till elever vid yrkesskolor och folkhögskolor.

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

Jag vill, innan jag går vidare, gärna medge, att det är utomordentligt svårt att på detta område dra slutsatser efter endast ett försöksår. Men det torde vara en allmängiltig regel, när en förmån skall beredas den ena eller den andra av grupperna av medborgare, att det är av största vikt att fördelningen sker så rättvist som möjligt. Vi ha i denna motion anförd några exempel på att gällande fördelningsgrunder för de stipendier, som beslutades av föregående års riksdag, inte voro alldeles rättvisa. Det blev enligt vår mening uppenbara fel, som ovillkorligen måste rättas till. Då jag säger detta, vill jag därmed inte rikta någon anmärkning vare sig emot departementschefen eller emot de organ, studielånenämnden, skolöverstyrelsen eller överstyrelsen för yrkesutbildning, som ju handlagt dessa ärenden.

Vid utskottets behandling av denna fråga berättade en av ledamöterna i studielånenämnden, att om tiden det medgivit, skulle nog studielånenämnden ha justerat en del av de beslut, som fattats, och detta vore särskilt fallet sedan man fått summera ned vad man hade beviljat och funnit att man hade fått ungefär 275 000 kronor över. Men då var det en så rykande brådska, att man inte hann med att göra några justeringar, utan lät det passera.

Det är klart, att ett litet fel här och ett litet fel där kan naturligtvis i det stora hela inte betyda någonting, men för de människor det gäller kan det vara av avgörande betydelse. Jag tänker alldeles särskilt på den unge man uppe i Norrland, som, driven av sin studielust, reste de 40 milen ifrån obygden, där han hade sitt hem, ned till Haparanda, tog sin realexamen och sedan gick in vid tekniska gymnasiet i Luleå. Där hade han varit under $1\frac{1}{2}$ år, när denna möjlighet att erhålla hjälp av staten tillkom. Det befanns emellertid då, att denne unge man på grund av omständigheter, som jag inte närmare känner — han hade väl enligt de tabeller och grunder, som gjorts upp, visat mindre studiebegåvning — inte var värd stipendium, trots det att han på eget bevåg hade satt sig i skuld för 6 000 kronor, endast driven av sin studielust. Han kunde nu inte få hjälp av staten.

Jag må säga att det är beklagligt, att man inte kan göra sådana justeringar, som säkerligen i detta fall hade varit på sin plats. Jag sällar mig emellertid gärna till dem, som ha uttalat sin tillfredsställelse över vad departementschefen anförd om att man skall försöka bedöma denna sak mera mångsidigt än man har gjort tidigare.

Vi ha i den motion, jag här åsyftar, också anförd ett annat exempel, som vittnar om att man åtminstone *har* varit inne på fel vägar, och jag är bara glad över att myndigheterna redan upptäckt detta. För en lekman framstår det faktiskt, som om man hade varit inne på vägar, som skulle hamna i samma kineseri som då det gällt att bedöma lärarnas meriter medelst beräkning efter poäng och tabeller och Gud bevar oss för det.

Det exempel, vi anförd i vår motion, gäller en pojke från ett arbetarhem nere i västra Sverige — det är för resten Uddevalla, som åsyftas. Denne pojke hade i sina 15 kunskapsämnen 4 AB, 9 Ba, 2 B och dessutom högsta betyg i uppförande och ordning. Han var från ett hem, där de gemensamma inkomsterna uppgingo till 510 kronor i till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt beskattningsbart belopp. Tillgångarna voro 5 700 kronor, av vilka 3 700 kronor lågo i taxeringsvärdet för ett hus, som denna arbetarfamilj ägde. Nu ha de sakförståndiga räknat ut, att poängvärdet av dessa betyg är 32 poäng, och eftersom det har bestämts tidigare, att de elever, som inte uppnå 35 poäng eller möjligen 33, ingenting skola ha, var det bara att resolvera att denne pojke inte var värd något stöd i ekonomiskt hänseende.

Detta är ett schablonmässigt bedömande som åtminstone vanligt folk reagerar emot, men jag vill nu som sagt understryka, att en mera allsidig bedöm-

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)
ning har utlovats. I detta fall kan jag säga, eftersom jag känner till såväl denne pojke som fadern och hemmet överhuvud taget, att jag tror att det skulle fordras att något särskilt inträffade, om inte denne pojke skulle kunna göra sig nyttig i samhället efter att ha gått igenom det gymnasium, där han nu åtnjuter undervisning.

Vid samma läroverk hade en kyrkoherde två söner. Kyrkoherden är taxerad för ungefär 4 500 kronor beskattningsbar inkomst. Han sökte stipendier för sina två pojkar och fick ansökan bifallen. Naturligtvis hade dessa pojkar då en så hög poängsumma, att de ansågos vara studielämpliga. Men det ser också ut, herr talman, vid en flyktig undersökning av förhållandena, som om barnen från sådana så att säga mera intellektuella hem, lärarehem och andra, skulle ha lättare att komma upp till den bestämda poängsumman. Ingen i detta land har, såvitt jag vet, ändå vågat göra gällande att ungarna i dessa hem från födelsen äro intelligentare än i andra. Att dessa barn kunna reda sig bättre, i varje fall i de lägre skolorna, innan de komma fram till gymnasier, måste ha andra orsaker. Alla föräldrar, som ha barn i realskolan eller högre skola, veta ju, hur det går till när barnen komma med sina skoluppgifter, som de inte kunna klara utan föräldrarnas hjälp. En arbetarpojke, som kommer hem till familjen och ber om hjälp, får klara sina uppgifter själv, men barnen i en lärar- eller kyrkoherdefamilj, där någon av föräldrarna själv genomgått samma skola eller kanske varje dag arbetar i den, ha naturligtvis lättare att klara dessa betygspoäng.

Det är därför som jag och mina medmotionärer säga, att man kanske får ta litet allvarigare på denna fråga än man hittills har gjort. Åtminstone i propositionen spåras ansatser till en önskan att höja denna poängberäkning ytterligare, d. v. s. att gå till en skärpning av kraven för statens stöd genom bidrag.

Jag vill först ställa den frågan: varför ha vi en spärr för att reglera tillströmningen överhuvud taget till de högre skolorna? Ja, svaret kan väl inte bli något annat, än att vi vilja reglera så, att vi få en skolorganisation, som inte svämmar över alla bräddar. Vi skulle då få en skolorganisation, som motsvarade behovet. Detta är naturligtvis riktigt. Men nu förhåller det sig så, att man även i denna gallring bland ansökningarna om stipendier kan spåra en skärpning av spärren för tillströmningen till dessa skolor. Vi hävda i vår motion, att den spärr, som självfallet måste finnas för att reglera tillströmningen överhuvud taget till de högre undervisningsanstalterna, måste konstrueras alldeles fristående från frågan om prövningen av ansökningarna om stipendium. Annars kan det inte vara någon rättvisa i detta system. Det är i varje fall inte någon ordning, som är demokratisk eller, förlåt uttrycket, förenlig med ekonomisk demokrati, om man på detta sätt vill spärra möjligheterna för de fattiga hemmens barn att gå i de högre skolorna. Ty resultatet av en sådan vägran att ge stöd blir i många fall, att den fattige pojken eller flickan måste sluta denna skola, under det att den elev, som har de ekonomiska möjligheterna att bekosta skolgången, kan, såsom herr Larsson i Varberg sade, släpa sig fram med slätstrukna betyg eller, enligt den beräkning som man nu tillämpar i studielämenämnden, med en betygspoängsumma av 15, under det att poängsumman 35 kräves för dem, som skola få statligt ekonomiskt bidrag. Detta anse vi inte vara riktigt. Härvidlag hade jag önskat, att utskottet, vilket medger att det ligger åtskilligt i det resonemang, som vi ha anfört i vår motion, hade yttrat sig litet mera direkt och konkret. Utskottet säger på s. 23: »Detta problem synes därför utskottet sedan närmare erfarenhet vunnits böra göras till föremål för övervägande i annat sammanhang.» Och så är utskottet välvilligt nog att tillägga, att motionen med detta bör i denna del anses besvarad.

Jag är självfallet tacksam för att utskottet har gått med så långt, ehuru jag nog tycker att det är ett medgivande av allra minsta format. Men man får som

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

bekant nöja sig med litet i denna församling. Jag hade nog önskat, att utskottet hade hemställt till Kungl. Maj:t, att denna fråga skulle följas med uppmärksamhet och att man skulle söka lösa detta problem, möjligen genom att skärpa villkoren för tillträde överhuvud taget till de högre skolorna, men medge något sänkta poängfordringar eller lindrigare villkor för ekonomiskt stöd.

Efter departementschefens anföranden, vari löften ha getts att man på ett mångsidigare sätt skall pröva också studielämpligheten, har jag på denna punkt nu intet yrkande att framställa, utan jag skulle vilja övergå till att säga några ord om tilldelningen av stipendier åt dem, som gå i yrkesskolor och folkhögskolor.

I utskottets utlåtande återfinnes på s. 28 en skala, varav framgår att de högsta stipendier, som riksdagen har beslutat, icke erhållas av andra elever än sådana, vilkas föräldrar sakna beskattningsbar inkomst. Om någon elev skall kunna erhålla de högsta stipendierna, måste föräldrarna alltså vara alldeles utblottade, såvida inte sådana särskilda förhållanden råda i hemmet som sjukdom eller stort barnantal eller dylikt. Då kan det högsta stipendiet utgå.

Jag vet av erfarenhet, herr talman, att det finns arbetare nere i de bohuslänska stenhuggerierna och uppe i de norrländska skogsområdena, som ha en inkomst, liggande mellan 2 500 och något över 3 000 kronor sammanlagt för hela familjen och som få betala 10—15 kronor per månad för en pojke, som går i yrkesskola, därest inga sådana särskilda skäl kunna åberopas. Det är detta vi motionärer vända oss emot. Vi framhålla att man ändå i det avseendet måste räkna med ett visst existensminimum även för en sådan familj, som inte har huset fullt med ungar och där varken fadern eller modern äro sjuka. Det är orimligt att begära, att en familj med så små inkomster skall betala 10—15 kronor i månaden för ett av barnens skolgång särskilt om det skall ske under en så lång tidrymd som tre eller kanske fyra år. På den punkten hade jag nog också, herr talman, önskat att utskottet hade visat sig djärvare i sitt yttrande.

Då departementschefen nu har föreslagit en höjning av dessa stipendier från nuvarande högst 75 kronor till 90 kronor för elev och månad, — en höjning som jag är mycket glad över — har departementschefen också sagt, att det inte bör bli någon skärpning av de nu tillämpade fördelningsgrunderna, utan att det sker »en effektiv förbättring av stipendieförmånerna i olika behovsgrader». Detta har ju utskottet understrukt.

Beträffande vad som har anförts i min motion i detta avseende säger utskottet, att »utskottet utgår från att vid ämbetsverkens utmätande av vederbörliga stipendiebelopp största möjliga hänsyn toges till de särskilda individuella förhållanden, som i de olika fallen föreligga». Vi syfta emellertid icke på detta att man skall ta särskild hänsyn till de olika fallen, utan vi mena, att alla dessa elever, vilka äro i behov av stipendier och vilkas föräldrar ha så ringa inkomst som, låt mig säga, upp till 500 eller 600 kronors beskattningsbart belopp, skulle kunna få det högsta stipendiet för sina studier vid yrkesskola och folkhögskola. Men alldeles särskilt, herr talman, gäller detta i fråga om yrkesskolorna, där utbildningstiden är lång.

Som frågan nu ligger har jag ingen möjlighet att framställa något yrkande här, utan får nöja mig med de förmodanden och de förutsättningar o. s. v., som utskottet och departementschefen ha gjort. Man får avvakta, hur de myndigheter, som ha att fördela stipendierna, komma att tolka dessa uttalanden. Skulle tolkningen inte bli mera generös än den hittills varit, blir det ingen annan råd än att man får återkomma med motionen, om man lever och har hälsan. Jag har emellertid för närvarande, som sagt, inte något yrkande att framställa.

I detta anförande instämde herrar *Mattsson, Söderkvist* och *Gillström*.

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

Herr statsrådet **Erlander**: Herr talman! Det var ett uttalande i herr Karlssons anförande, som kom mig att begära ordet på nytt. Han menade, att det var nödvändigt att riksdagen reagerade så, att man tog på detta problem med mera allvar än som hittills skett.

Jag har verkligen försökt visa kammaren, att enligt min uppfattning hela detta försök till gallring eller hela detta selektionsproblem när det gäller vår högre undervisning är en nyckelfråga för lösningen av hela vårt skolproblem. Jag är ledsen över att jag inte lyckades i mitt förra anförande demonstrera åtminstone det allvar, med vilket jag för min del är beredd att gå till prövning av dessa förhållanden, där vi icke ha kommit till några slutgiltiga lösningar, utan där vi alltjämt befinna oss på provningsstadiet.

Jag hörde dessvärre inte mer än slutet av herr Forslunds anförande, men jag skulle vilja påpeka både för herr Karlsson och herr Forslund, att hur vi än bära oss åt, är det omöjligt för oss att komma förbi gallringsproblemet. Den högre undervisningen i detta land är så kostsam, att bara det förhållandet, att vi lämna den praktiskt taget fritt till alla, är en stor favör, även utan några stipendier. Utan att ha möjligheter att kunna avvisa en del kunna vi inte göra ett sådant erbjudande, ty i annat fall skulle det kunna bli en sprängning av vårt undervisningsväsendes resurser överhuvud taget. Just denna gallring, som vi måste göra redan i nuvarande skolor, måste komma att skärpas, då vi demokratisera undervisningsväsendet, och det är detta som vi i dag för första gången ha haft anledning att diskutera här i riksdagen.

Hittills ha vi betraktat det såsom något självklart, att gallringstendenserna skulle komma att skärpas på detta sätt, men när vi nu se resultaten, bli vi tveksamma och fundersamma.

Det var ett mycket lustigt exempel som herr Forslund anförde just på det jag ville ha sagt, att gallringen är svår och att vilka vägar man väljer, kunna de leda fel. Han nämnde, att en person, som hade testats, vid testningsprovet kommit upp till ett kunskapsmått, motsvarande intelligensnivån vid 19 år. Det måste, herr talman, inom parentes sagt här ha tillämpats ett annat testningsförfarande än dem jag känner till, ty där brukar man låta graderingen av den mänskliga visdomen avstanna vid 18-årsåldern. Denna testning hade i alla fall visat, att vederbörande hade haft en 19-åringens intelligensmått. Hans första kontakt med skolan ledde emellertid till fyra underbetyg, och det var ju inte så lyckat.

Jag vet inte, hur det låg till i detta fall, men exemplet är kanske just ett bevis för att man inte kan låta vare sig betygen eller testningen ensamma vara avgörande för bedömande av intelligensnivån. Det är inte säkert, att dessa fyra underbetyg tyda på låg intelligens; vederbörande hade kanhända en 19-åringens mentalitet, och måhända tyckte han att det var tråkigt i skolan; han kanske inte passade att gå i denna skola utan skulle ha placerats i någon annan. Jag tycker att detta är ett utmärkt exempel på riktigheten av vad jag tidigare sade om att vi måste pröva oss fram, därvid man har hållpunkter både i lärarnas omdöme — den engelska skolan tillmäter lärarens omdöme ett mycket större inflytande än andra skolväsen, och det går bra — i de automatiska testningsproven och i betygen, grundade på flera lärares omdömen. En kombination av dessa tre förhållanden är vad jag rekommenderar, och jag tycker, som sagt, att den hittills förda debatten har visat, att det inte är så tokigt, om man experimenterar sig fram på denna linje. Den, som är intresserad av detta ämne, skulle jag vilja hänvisa till ett studium av ett av den Baggeska utredningens många förträffliga betänkanden, där rektor Elisabeth Dahr har skrivit om betygen som gallringsmetod vid läro-

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

verken. Jag skall inte referera denna vetenskapliga avhandling, men jag rekommenderar den till studium, då den visar med vilka problem den moderna skolan har att brottas. Dessa problem skärpas i den mån vi, jag betonar det ännu en gång, demokratisera undervisningen och vidga rekryteringsbasen. Det var detta, herr talman, jag ville ha sagt med anledning av att det verkar, som om jag inte gjort det så klart som jag trodde, att detta är ett stort problem.

Medan jag ändå har ordet, kanske jag också får säga något om ett av de konkreta exempel, som herr Karlsson i Munkedal tagit i sin motion. Det låter ju ganska avskräckande, att en pojke, som har 4 AB, inte har betraktats såsom värdig att erhålla statligt stipendium, och det är mycket möjligt, att vi ett annat år komma till annat resultat. Men när man ser närmare på fallet, blir man inte riktigt lika övertygad om att det begåtts ett misstag. Det visar sig nämligen, att pojken hade B i de två viktigaste skrivningsämnena, tyska och matematik, och att han hade överbetyget AB i de i den nuvarande skolan som rena pluggämnen betraktade ämnena kristendom, historia, geografi och biologi. Jag måste säga, att detta exempel ju närmast tyder på att studielånenämnden verkligen prövar, då den gallrar på detta sätt och säger sig inte kunna anse, att ett så pass slätstruket betyg som B i de två huvudämnena i och för sig tyder på studiebegåvning.

Jag vill inte försvara studielånenämndens beslut — det kan som sagt hända, att den ett annat år kommer till ett annat resultat — men jag måste fästa uppmärksamheten på att så förhöll det sig i detta fall. Det är inte lika självklart efter denna upplysning som då jag läste motionen — inte för mig i varje fall — att vederbörande skulle ha haft ett stipendium. Då jag läste motionen, tyckte jag också, att herr Karlsson i Munkedal hade rätt och att här möjligen hade begåtts ett fel. Men då jag hade fått denna upplysning lugnade jag mig, som man ofta gör, då man får upplysningar.

I fråga om de tekniska gymnasierna i Norrland och exemplet därifrån har jag också försökt att få in uppgifter om vad som hänt. Jag måste säga, att den omständigheten, att en person drar på sig en skuldsumma av 6 000 kronor, inte får tvinga staten att automatiskt träda in. Kommer man till den uppfattningen, att vederbörande inte är lämpad för den bana, som han slagit in på, bör man ju avvisa honom — jag förutsätter då, att vi kommit fram till det resultatet med ett gallringssystem, som är effektivt — ty om han är olämplig, kommer han kanske visserligen att kunna dra sig fram till en teknisk studentexamen, men vart skall han ta vägen sedan? Varken det berömda privata näringslivet eller den förkättrade staten kanske kan få användning för honom, när han är färdig, om han inte lämpar sig för banan.

Det förhållandet, att en person drar på sig studieskulder på 6 000 kronor, kan därför, som sagt, inte tvinga staten att säga: »Här är en man, som har varit så flitig, att han har fått 6 000 kronor i skuld, och följaktligen måste vi träda in och hjälpa honom.»

Jag har begärt in uppgifter om vilka som vägrats stipendier vid de tekniska gymnasierna i Norrland. Det finns ett fall, som jag är tveksam om — det kanske är den person, som det här har talats om. Han hade 8 B och 5 Ba. I övrigt se betygen för de fall, varöver uppgifter begärts, ut på följande sätt: en har 3 BC, en har 2 BC, en har 1 BC och en annan, vars fader har rätt betydande inkomst — jag skall inte nämna några förmögenhetssiffror för att det inte skall bli möjligt att identifiera vederbörande — har rätt slätstruktura betyg i alla för ett tekniskt gymnasium viktiga ämnen och ett AB. Dessutom finns det som sagt en med 8 B och 5 Ba. Det är inga lysande betyg, även om man tar hänsyn till att den allmänna betygsnivån är låg.

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

Om nu studielånenämndens uppgifter äro riktiga — vilket jag hoppas för min egen skull och kanske också för studielånenämndens skull — kan jag inte finna, att studielånenämnden begått några avgörande fel, som kunna föranleda oss att kritisera nämndens verksamhet. Nämnden har, som sagt, hittills arbetat med betygen som grundval. Redan innevarande år skall emellertid nämnden utgå från en kombination av betyg och andra uppgifter. Nästa år kunna vi därför upprepa denna diskussion, när vi ha sett, till vilket resultat nämnden då kommit. Jag betonar ännu en gång, att varken studielånenämnden eller departementschefen betraktar denna angelägenhet såsom slutdiskuterad.

Herr Ericson, Johan Eric: Herr talman! Av herr statsrådets första anförande och även hans sista har det framkommit, att han anser, att det föreliggande förslaget är ett försök att lösa de problem, som det här gäller att lösa, och att förslaget inte på någon punkt kan betraktas som slutgiltigt. Herr statsrådet var också generös nog att säga, att han väl kunde förstå reservanternas synpunkter i denna fråga utan att han delade dem.

Herr Larsson i Varberg framhöll däremot, att reservationen inte kunde anses vara motiverad. Enligt hans mening gällde detta särskilt stipendierna till elever i 1⁴, ty man borde ordna så att de fattiga från landsbygden — så tror jag han uttryckte det — ha möjlighet att besöka högre skolor. Gentemot detta skulle jag vilja säga, att det för reservanterna har stått fullt klart, att det föreliggande förslaget är sådant, att det åtminstone för de fattigaste eleverna inte lämnar möjlighet att gå i högre skolor i städerna. Även om dessa elever få grundstipendier, fattas det så mycket i det ekonomiska stöd som de få från staten, att de måste avstå från att gå till en högre skola. Alltså menar jag, att de, som bli hjälpta genom grundstipendiet, äro de, som redan ha vissa ekonomiska möjligheter, under det att de sämst ställda inte kunna komma till en högre skola. Under sådana förhållanden kunde man ju säga, att alla borde behandlas lika, och det var denna tanke, som låg bakom reservationen. Men då man nu hör statsrådet tala om vilka svårigheter man här har att bemästra och hur man ämnar fortsätta att pröva sig fram, tycker jag, att det inte är nödvändigt att hålla på reservationen i denna punkt, i all synnerhet som herr Forslund ju med mycket starka skäl har understrukit den andra delen av reservationen, den som gäller klasserna 1⁵ och 2⁵.

På den punkten gjorde statsrådet dock en del erinringar. Han menade, att det var olämpligt att aktualisera diskussionen om den fyraåriga eller den femåriga realskolan i en stipendiefråga. Jag delar denna uppfattning, men anser, att om man skall undvika att ta ställning där, så kan man lika gärna undvika det genom att icke som en nyhet införa stipendier för elever i dessa klasser, utan just följa reservationen. Då har man inte enligt min mening givit sig in på en bedömning av den fyraåriga eller femåriga realskolans företräden. Så starkt som från olika håll här har betonats, att man bör gynna de praktiska utbildningsvägarna lika mycket som de teoretiska, förefaller det mig något egendomligt, att man i alla fall i de högre skolorna utdelar statsstipendier i klasser, som motsvara grundskolan, d. v. s. den sexåriga folkskolan.

Såsom frågan nu ligger till, ber jag emellertid att få förena mig i herr Forslunds andra yrkande. Jag tror, att jag får säga så, ty först var han med på ett återremissyrkande. Men i andra hand yrkade han, att 1⁴ icke skulle utestängas och att reservationen således skulle gälla endast klasserna 1⁵ och 2⁵, och i det stycket ber jag att få förena mig med honom.

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

Herr **Bergh, Ragnar**: Herr talman! Eftersom andra kammaren redan utan votering har bifallit utskottets förslag, finns det väl knappast anledning att fortsätta debatten mycket längre i denna kammare, i all synnerhet som man måste finna det styrkt, att kritikerna icke kunna åberopa till sin favör, att de ha ytterligare klarlagt sakläget. Att jag icke desto mindre har begärt ordet beror närmast därpå, att jag skulle vilja rätta till några missförstånd.

När herr Fahlander yrkade på återremiss, var det bland annat med den motiveringen, att han ansåg, att kostnadsberäkningarna borde underkastas en översyn. Jag skulle vilja sätta i fråga, huruvida icke herr Fahlander har missförstått situationen, så att han möjligen förväxlat de kostnadsberäkningar, som skolutredningen har gjort, och dem som departementschefen har framlagt för riksdagen. Om man studerar referatet på s. 14 av skolutredningens beräkningar, finner man, att när det gäller tilläggsstipendier för på skolorten inackorderade lärjungar, skolutredningen och departementschefen äro ense, medan däremot, när det gäller tilläggsstipendier till de dagligen resande lärjungarna departementschefen intagit en annan ståndpunkt än den som skolutredningen på sin tid intog. De båda slagen av lärjungar äro lika behandlade så tillvida, att behovsprövat tilläggsstipendium skall utgå i bägge fallen, men i fråga om gäldande av resekostnaderna räknar departementschefen något annorlunda. Har man denna skillnad klar för sig och tillika observerar, att framställningarna rörande beloppens storlek av naturliga skäl grunda sig på departementschefens beräkningar, kommer man till det resultatet, att resonemanget är hållbart och att det inte föreligger någon oklarhet i fråga om kostnadsberäkningarna, som är av beskaffenhet att föranleda ett yrkande om återremiss.

Jag skall därefter med några ord ta upp det resonemang — senast fört av herr Ericson i anslutning till herr Forslunds yrkande — som delvis innebär ett försvar för reservationen. När nu herr Olsson och hans medreservanter reagera mot grundstipendiet, förefaller det mig, som om de överhuvud taget icke ha dragit den riktiga slutsatsen av det förhållandet, att det här är fråga om två principiellt olika slag av stipendier: grundstipendiet, som är ett slags komensation till på icke skolort boende för att han icke har tillgång till läroanstalt i närheten av hemmet, och tilläggsstipendiet, som skall vara behovsprövat. Betänker man, att grundstipendiet har en annan karaktär än tilläggsstipendiet, finner man det ganska naturligt, att förutsättningen och motiveringen för att grundstipendiet skall utgå inträder i och med att någon kommer in i en högre läroanstalt på annan ort och att det följaktligen från denna utgångspunkt bör utgå från och med första året.

Nu vilja reservanterna i det fallet åstadkomma en försämring i jämförelse med vad som föreslås i propositionen. Ändå ter det sig, som om de skulle ömma för landsbygdens barn. Enligt propositionen får varje lärjunge på landsbygden utan behovsprövning 500 kronor, när han kommer in i högre läroanstalt. Den förmånen vilja reservanterna beröva honom. Jag kan inte finna, att detta är tillrådligt, allra minst om man, som det också säges, vill öka möjligheterna för landsbygdens ungdom att bevista högre läroanstalter.

Sedan har emellertid herr Forslund gjort en modifikation. Han menade, att grundstipendium bör utgå till dem som gå i 1⁴, men däremot icke till dem som gå i 1⁵ och 2⁵, och herr Ericson har försökt att åstadkomma en motivering för denna åtskillnad. Jag förstår, att herr Ericson haft vissa svårigheter att göra detta. Han anslöt sig till departementschefens uttalande och menade, att man nu vid behandlingen av stipendiefrågan icke på något sätt borde ta ställning till den fyraåriga realskolan å ena sidan och den femåriga å den andra sidan. Medan departementschefen drog den fullt riktiga slutsatsen, att man för att undvika detta ställningstagande icke borde göra någon åtskillnad i stipendiehänseende,

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

när det gäller dessa skolformer, menade herr Ericson, att man just genom att beträffande 1⁵ och 2⁵ bibehålla status quo icke tog någon ståndpunkt för den ena eller andra skolformen. Detta resonemang skulle vara logiskt och riktigt, i fall detsamma gällt 1⁴, men i och med att man, såsom detta ändringsyrkande innebär, gör en åtskillnad, har man faktiskt tagit ställning i frågan.

Det är mycket möjligt, att det hade varit en bättre utväg att redan från 1⁴ och 1⁵ ta med även de behovsprövade stipendierna, men något sådant förslag har icke framkommit. Reservanternas förslag innebär en bestämd försämring, inte bara i förhållande till vad som nu gäller för åtskilliga lärjungar, utan också i förhållande till vad som föreslås i propositionen. Det förefaller mig sålunda uppenbart, att de som vilja befrämja möjligheterna för landsbygdens ungdom att få undervisning i högre läroanstalter i varje fall icke kunna gå på reservanternas linje.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson Oscar: Herr talman! Jag ber först att få instämna med departementschefen, när han rekommenderar ett studium av skolutredningens betänkande rörande betygssättningen. Men härtill skulle jag vilja foga en komplettering. Den största behållningen får man säkerligen genom att också studera ett icke större, men väl så intressant betänkande rörande skolans inre arbete och de synpunkter på betygssättningen, som där utvecklas.

Vidare är jag överens med departementschefen rörande hans principer för gallringen. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att motsättningen mellan honom och herr Gustaf Karlsson inte är så stor som det framgick av debatten. När departementschefen talar om högre undervisning, räknar han hela tiden — det kan inte hjälpas — även realskolan såsom högre undervisningsanstalt, men herr Gustaf Karlsson menar tydligen att realskolans bildningsnivå inte är så hög, att man där behöver en så sträng gallring som departementschefen vill ha för den högre undervisningen. Den saken blir klarare, när vi få enhetsskolan införd. Då kommer man ju att med högre skola mena ett helt annat stadium än den nuvarande realskolans.

Men jag begärde närmast ordet, herr talman, för att helt enkelt på mina egna och herr Lindströms vägnar få uttala vår anslutning till vad herr Ericson här har yrkat, nämligen en sådan ändring i vår reservation, att den kommer att få den formulering, som herr Forslund här har framlagt. Vi tre reservanter ta således tillbaka vårt yrkande om bifall till vår reservation och yrka bifall till herr Forslunds ändringsförslag.

Herr Arrhén: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Karlsons i Munkedal anförande för att rätta till det exempel han gav angående eleven i Uddevalla, ett fall, som jag hört talas om. Herr statsrådet hade emellertid själv undersökt det, och jag har ingen anledning att fördjupa mig i den saken. Men jag vill som några allmänna reflexioner i det sammanhanget framhålla, att när man gör bedömanden av denna art och inför den långa kö, som man har framför sig, använder den grova måttstock, som betygen erbjuder, tvingas man också att differentiera betygen och att undersöka, i vilka ämnen de blivit satta. Det är emellertid en av de största svårigheter, som man i sådana sammanhang har att bemästra.

En annan uppstår, när det sedan gäller att ta hänsyn till de ekonomiska faktorer, som dölja sig bakom de olika fallen. Herr Karlsson har här åberopat en kyrkoherde, som hade 4 500 kronor i beskattningsbar inkomst och vars son hade fått ett stipendium, under det att som motsats ställdes det andra fallet, där eleven kom från ett arbetarhem med ett beskattningsbart belopp

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

för familjeförsörjaren på 510 kronor eller något sådant. Just denne kyrkoherde representerar i och för sig ett intressant kapitel. Enbart summan 4 500 kronor tyder på, att det är en kyrkoherde med ett stort antal barn och dåliga affärer. Var och en som har litet erfarenhet av taxeringsförhållanden kan verifiera ett sådant bedömande, och jag vet, att i detta fall gäller det en kyrkoherde med många barn och stor studieskuld. Men barnen äro begåvade barn. Det kan icke förnekas, mina damer och herrar, att våra prästgårdar ofta äro plantskolor för vad man kallar begåvade barn. Därför säger siffran 4 500 i det här fallet inte, vad man avser att den skall säga.

Jag har verkligen inte läst herr Karlssons motion — det måste jag till min skam erkänna — men jag har låtit mig berättas, att den för fram även en annan synpunkt, när det gäller bedömningen. Man skall enligt hans mening tydligen också ta hänsyn till från vilken hemmiljö vederbörande elever komma. Detta förefaller mig vara en fullkomligt absurd tanke. Det skulle ju betyda, att man skulle verkställa ett slags begåvningsprövning också i fråga om elevens föräldrar och bedöma deras möjligheter att eventuellt hjälpa den stackars eleven i hans skolarbete! Sådana förslag tycker jag å ena sidan, att man inte kan föra in i ett allvarligt resonemang, ehuru man å andra sidan måste erkänna, att det naturligtvis i det praktiska livet verkligen förhåller sig så, att en elev, som kommer låt oss säga från ett lärarhem eller ett professorshem, däri har en fördel utöver den begåvning, som han eventuellt har ärvt. Men som vi alla veta handikappas det inte den andre eleven hopplost, utan finnas hos honom begåvningsfaktorer, som göra honom lämplig till studier, och därtill vilja och energi, så kommer han att reda sig lika bra i livet som den andre. Det är inte fråga om annat.

Dylika synpunkter skulle jag också vilja framhålla, när det litet insinuant har sagts i debatten, att lärarnas barn ha ganska lätt att uppnå erforderlig poängsumma. Jag vet inte riktigt, vad man då åsyftar. Jag vet inte, om man tänker på folkskollärarna, när de sätta betyg i avslutningsklassen för inträde i läroverken, eller om man tänker på läroverkslärarnas barn, när de skola söka stipendier. Jag tror, att man måste syfta på det första fallet, ty läroverkslärarnas barn torde knappast ha möjligheter att få de stipendier, varom här är fråga. Och jag vill säga, att i princip gäller ju vid våra läroverk, att man aldrig undervisar sina egna barn. Den mannämån, som eventuellt skulle kunna tänkas förekomma mot elever, som äro ens egna barn, behöver man alltså inte riskera. Jag tror inte heller, att man med fog har anledning att i detta fall misstänkliggöra folkskollärarna.

Detta var, herr talman, i huvudsak vad jag skulle vilja säga i detta sammanhang. Jag står i princip på samma ståndpunkt, som åtskilliga talare här ha hävdad, i det att jag anser, att de förmåner i här berörda avseenden, som skola utgå, böra fördelas lika bland de elever, som ägna sig åt praktisk utbildning, och bland dem, som välja mer intellektuell eller teoretisk utbildning. Jag anser i likhet med herr Forslund, att detta av olika skäl är en synnerligen viktig princip, därför att den hindrar både den rusning till de intellektuella yrken, som vi läroverkslärare frukta, när vi diskutera dessa ting, och en hel del andra saker, som ha att göra därmed. Men jag tycker, att det påpekannde, som i detta avseende har gjorts från statsrådsbänken, var ganska övertygande. Det har alltså sagts, att de förmåner i dessa avseenden, som äro avsedda för den praktiska skolans elever, väga ungefär jämnt med dem, som äro avsedda för den andra elevkategori, det här gäller.

Gentemot den tankegång, som företrädes i den första reservationen här, måste jag däremot säga, att jag inte kan förstå resonemanget. Jag vet, att det ligger skolpolitik bakom och att det är striden om den fyraåriga och den

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)
femåriga realskolan, som tar sig uttryck där. Jag finner det emellertid liksom herr statsrådet ganska osympatiskt att denna strid upptas, när det gäller dessa stipendier. Man hävdar å ena sidan, att våra skolformer böra bli så demokratiska som möjligt, och det är ju riktigt, men i nästa andedrag är man å andra sidan den förste att föreslå restriktioner. Jag frågar mig, liksom det tidigare gjorts här i debatten, vad det finns för rimlig anledning att inför valet mellan fyraårig och femårig realskola tvinga landsbygden att avstå från den ena av valets möjligheter. Det begriper jag inte.

Jag skall inte nu ge mig in på en värdering av den fyraåriga och den femåriga realskolans fördelar respektive nackdelar utan vill endast helt kort konstatera, att allmänheten genom den varje höst företagna folkomröstningen i denna fråga, nämligen vid valet mellan de olika linjerna, på ett mycket markerat sätt uttalat sig för den femåriga skolan.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Fahlander**: Herr talman! Jag har kritiserat såväl utskottets som reservanternas förslag i ärendet. Då nu reservanterna förenat sig om det ändringsförslag, som herr Forslund framställt, ber jag att få återkalla mitt återremitterande och ansluta mig till herr Forslunds förslag.

Herr **Forslund**: Då jag i första hand anslöt mig till herr Fahlanders yrkande, ber jag nu att få instämma i hans uttalande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det under behandling varande momentet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Forslund*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herr Oscar Olsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, dock med den ändring beträffande reservanternas yttrande under rubriken Stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter, att de i näst sista meningen av näst sista stycket förekommande orden »dessa klasser» utbyttes mot »klasserna 1^e—2^e».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Forslund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 108 punkten I mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Forslunds under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten I mom. 2.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte till Stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 500 000 kronor, varav högst 2 500 000 kronor finge användas till behovsprövade stipendier.

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

Herr **Petersson**: Herr talman! Jag har med stor tillfredsställelse tagit del av detta förslag. Om det, som jag förutsätter, bifalles, kommer ett viktigt reformkrav att förverkligas. I ett avseende är jag emellertid något tveksam. Det gäller, huruvida beloppet till de behovsprövade stipendierna är tillräckligt. Man har ställt i utsikt ganska stora stipendier av det slaget. Om nu, som man har anledning anta, det blir en väldig tillströmning av sökande till stipendier och det bland dessa också finns en stor mängd väl kvalificerade sökande, kommer nämnden i ett rätt besvärligt dilemma. Naturligtvis komma en del att få maximibeloppet, men en del andra få väl ganska ringa belopp och bli då kanske inte tillräckligt hjälpta. Men meningen med denna anordning är ju att ge tillräcklig hjälp.

Jag är medveten om att det inte nu går att få kammaren med på ett bifall till den motion, vari föreslås, att anslaget på denna punkt skulle höjas med en halv miljon. Jag får ju medge, att det finns ett reservationsanslag på 275 000 kronor. Då därtill kommer, att denna fråga befinner sig på ett slags experimentstadium — man kan säga, att vi just inte ha så stor erfarenhet av hur dessa stipendier komma att verka — få vi väl hoppas, att det nu föreslagna beloppet skall räcka, och att det hela skall gå i lås.

Jag har därför, herr talman, inte något yrkande i punkten I:2.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande moment hemställt.

Punkten I mom. 3—11 och punkten II.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till konstfackskolan, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Anslag till
avlöningar vid
de allmänna
läroverken
m. m.*

I detta utlåtande hade utskottet avfattat sin hemställan i fem särskilda, med I—V betecknade punkter.

Vid utlåtandet hade reservation anmälts av herrar *Mannerskantz*, *Petersson*, *Lindholm* och *Holmström*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten I.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten II.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 142 framlagda förslag samt med avslag å

Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. (Forts.)
 motionerna I:261 och II:412 till Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Här stå fyra namn under en blank reservation, och jag skall be att få tala om, hur det kommer sig. Det ser ju onekligen litet underligt ut.

Vid statsutskottets behandling av detta ärende framställde herr Holmström från andra kammaren ett yrkande om höjning av anslagen till de kommunala gymnasier i Söderhamn och Arvika. Jag stödde för min del detta förslag. Det blev votering, och det föll. Sedan frågades, om de, som hade stött förslaget, ville vara med om en reservation. Detta förklarade vi oss villiga till, men vid närmare undersökning därefter befanns det på kansliet, att det inte gick att ställa något yrkande här i kamrarna om bifall till det förslaget, då det inte var anknutet till någon motion. Därför blev det beslutat, att det bara skulle antecknas en blank reservation, men det skedde mig ovetande. I annat fall hade jag nog tyckt, att det kunde varit onödigt, att den blanka reservationen kom till.

Sakfrågan ligger så till, att det föreslagits, att de kommunala gymnasier i Söderhamn och Arvika skola få 15 000 kronor vardera. Grunden för detta är, att de skola få täckning för hälften av sina kostnader. Sedan anslagsäskandena lämnades in, har den förändringen skett, att löneökningar ha givits till lärarpersonalen här i landet över hela linjen. Då ha vederbörande styrelser vid dessa läroverk ansett sig vara förpliktade att också ge sin personal motsvarande löneökning. För vardera av dessa båda kommunala gymnasier uppgår den till ungefär 3 000 kronor. Skulle man följa samma grunder, borde vardera av dem då få 1 500 kronor mera i statsbidrag. Det var detta yrkande, som herr Holmström ställde, och jag tyckte, att det var fullt rimligt, ty jag kan inte anse, att det är rätt, att sådana här gymnasier i mindre städer komma i sämre läge än alla andra gymnasier. Därför tyckte jag, att herr Holmströms förslag var riktigt, och hade utskottet velat bifalla detta, hade det låtit sig göra, då utskottet har initiativrätt.

Däremot kan jag för min del inte finna, att de motioner, som äro väckta av herr Sten och fröken Nygren, vila på riktig grund, ty de gå ut från att där även skulle vara införd en treårig latinlinje, vilket inte är fallet. Dessa motioner förstår jag inte, och jag är fullt ense med utskottet om att de inte kunna bifallas.

Som saken nu ligger till, har jag här bara velat klargöra, varför den blanka reservationen avgivits. Då jag är förhindrad att här, som jag velat, yrka, att anslaget höjes med 3 000 kronor, skall jag inte göra något yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna III—V.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samarbete med Stockholms stad och Stockholms läns landsting för uppförande och drift av en medicinsk tuberkulosklinik och en thoraxkirurgisk klinik vid karolinska sjukhuset;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till omkostnader för lagring m. m. av gengaskol genom Svenska gengasaktiebolaget;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till tillverkning av syntetiskt gummi; samt

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till ämbetsbyggnad för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och luftfartsstyrelsen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs änyo statsutskottets utlåtande nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag till vissa byggnadsarbeten för länsstyrelserna m. m.

Ang. vissa byggnadsarbeten för länsstyrelserna m. m.

I detta utlåtande hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i propositioner nr 2 och 197 därom framställda förslag hemställt, att riksdagen måtte

a) till Nybyggnad för länsstyrelsen i Jönköpings län å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 600 000 kronor;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna dels ett mellan byggnadsstyrelsen och Nyköpings stad den 12 och den 22 januari 1946 träffat avtal om visst markbyte, dels ock ett mellan byggnadsstyrelsen och Umeå stad den 4 och 9 januari 1946 träffat avtal om visst markbyte;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att med Jönköpings stad träffa avtal om markbyte mellan kronan och staden i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 8 mars 1946 eller av utskottet förut i utlåtandet förordade grunder;

d) för budgetåret 1946/47 under statens allmänna fastighetsfond anvisa vissa i utlåtandet angivna investeringsanslag.

Herr **Ström**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att peka på två förhållanden i sammanhang med föreliggande betänkande från statsutskottet.

Det första är den koncentrerade bild utlåtandet ger av de väldiga kostnader, som ådragas statsverket genom den enorma ansvällningen av de administrativa verken. Det är inte nog med att det blir en enorm kostnad för utbyggnader och tillbyggnader, nybyggnader och ombyggnader, utan man frågar sig också, hur det skall bli möjligt att i denna tid med nedgång i de produktiva åldrarna och i tillskottet från det uppväxande släktet fylla alla de platser, som uppstått och för vilka man nu skall ge ut så mycket pengar för att bereda arbetslokaler. Vi veta, att det råder väldig brist på arbetskraft på sjukhusen, så att vi till och med i vissa fall ha blivit nödgade att lägga ned avdelningar på sjukhusen, trots den stora bristen på sjukhusplatser. Vi ha måst vidta extraordinära åtgärder för att tillföra skolorna lärarkrafter, vilkas inknappade utbildning ingalunda är den, som vi skulle önska. Vi få forcera utbildningen, för att de skola kunna ta emot de väntade stora kullarna av barn. Vi ha på nästan alla områden brist på arbetskraft just i den ålder, då den är starkast och bäst. Industrien klagar. Vi veta att industrien under loppet av ett visst antal år, jag tror 10 år, skulle vilja öka sin arbetskraft med ca 150 000 arbetare för att kunna öka produktionen och därmed avkastningen till statens utgifter. Vi öka skolorna av helt naturliga skäl, det finns det ingen anledning att kritisera. Vidare ha vi jordbruket, som lider brist på arbetskraft och till följd därav på många områden i vårt land bedrives på ett föga rationellt sätt.

Ang. vissa byggnadsarbeten för länsstyrelserna m. m. (Forts.)

Men när det gäller att tillgodose den administrativa arbetskraften i vårt land, hysa regeringar och riksdagen ingen som helst tvekan att bevilja nästan hur mycket som helst till både nya anställningar, löner och byggnader. Till och med statsutskottet, som är tveksamt, när det gäller ett litet anslag på några tusen kronor till en kulturuppgift eller någon annan liknande sak, hyser ingen tvekan inför de väldiga belopp, som det här är fråga om.

Jag vet inte, om vi inte ha råkat in i en utveckling, där det inte står i mänsklig makt att hejda ansvällningen utan där det förr eller senare kommer att sluta med en skräll. Vi komma inte, ehuru alla vill bli tjänstemän, att kunna få tillräckligt kvalificerad personal för alla de uppgifter, som vi måste fylla på det tekniska, agrara, skol- och hälsovårdsområdet. Varifrån få arbetare och producenter? Den växande administrationen medför en centralisation, så stark, och en administrativ elephantiasis, så stor, att när en gång våra efterträdare i riksdagen skola ta konsekvenserna av våra beslut, komma de med säkerhet att fråga sig, hur den riksdag var beskaffad, som kunde låta denna väldiga centralisation och tillväxt av administrativa uppgifter fortsätta ohejdat.

Jag har, herr talman, många gånger talat om denna sak, och jag vet, att det är förgäves. Ingenting annat än en jordbävning kan förändra riksdagens och regeringarnas synpunkt på dessa ting. Men den kommer en gång, och då tror jag, att de, som varnat för denna väldiga utveckling på det administrativa området, komma att få rätt. Det är föga tröst, men det är ju alltid någon tröst.

Det var en annan sak, som jag också ville beröra i detta sammanhang. Här skall nu ombyggnad o. s. v. ske av en rad av våra säten för länsstyrelser och landshövdingar i riket. I många fall är det fråga om gamla förnäma kulturklotter, såsom slott, residenser och gamla administrationsbyggnader, som nu skola omdanas på det ena eller andra sättet. Kan man då vara förvissad om att de, som skola fullgöra detta, gå till väga med all den pietet och känsla för historiska, kulturhistoriska och konstnärliga värden, som är en viktig del av hela vårt nationella arv?

När jag nu ser på detta betänkande, finner jag, att som nummer ett under punkten d) upptas omputsning av fasaderna på Uppsala slott. Nu vet en var att detta är en av rikets allra förnämsta dyrbarheter, som ytterligt få byggnader i riket kunna tävla med. Detta slott har ett utomordentligt dominerande läge över Uppsala stad och Upplandslätten och det har en färg, som genom årens patina enligt mitt förmenande blivit synnerligen vacker. Det ger något alldeles särskilt värdefullt åt hela stadsbilden och landskapsbilden. Det är klart, att jag inte har någonting emot, att man lappar på denna puts, där den här och var har skadats av tidens tand. Men vad man måste begära är, att Kungl. Maj:t och byggnadsstyrelsen samt riksantikvarieämbetet med utomordentlig noggrannhet följa detta arbete, så att det inte företas några sådana förändringar, som kunna ge åt detta slott ett intryck av någonting nytt och för hela omgivningen främmande. Jag har i denna sak satt mig i förbindelse med riksantikvarien Curman, och han har sagt, att det gäller en ändring, som är ganska ringa, och att han för sin del skall övervaka, att det inte sker någonting, som skadar detta gamla slott. Men jag vill gärna, att någon röst höjes även i riksdagen så att denna sak med visshet kommer att beaktas. Jag vet, att om förre landshövdingen i Uppsala län vore här i dag, skulle han vara lika intresserad som jag för att ingenting sker, som förstör karaktären på detta slott. Jag uttalar därför den förhoppningen, att Kungl. Maj:t måtte förfara ytterligt varsamt och utföra detta arbete under noggrann sakkunnig kontroll.

Även en rad andra residens skola ombyggas. Jag känner inte så noga till alla och kan inte veta, om de kunna skadas allvarligt eller om en ny- eller tillbyggnad kan ske utan att den gamla stilen och stadsbilden tar skada. Men

Ang. vissa byggnadsarbeten för länsstyrelserna m. m. (Forts.)

av absolut vikt är, att man inte i dessa gamla kulturbyggnader gör sådana omändringar, att den gamla stilen och bilden förfäres, eller bygger till någonting i ny funktionalistisk stil, som alldeles slår ihjäl det gamla residensets karaktär.

Jag vet inte, hur det är i Växjö, men när jag nu ser den nye landshövdingen i Kronobergs län här i kammaren, skulle jag vilja hemställa till honom att hålla ett öga på ombyggnaden så att ingenting förfäres.

Jag vet, att landsstatshuset i Kalmar har ett betydande kulturhistoriskt värde. Jag hoppas, att ingenting sker, som förstör detsamma.

På länsresidenset i Kristianstad skall en mycket genomgripande omdaning vidtas för 600 000 kronor. Jag vill hoppas, att våra ärade kamrater från Kristianstads län följa denna restauration och se till, att man inte går för hårdhänt fram eller förstör omgivningen.

Till min stora glädje, herr talman, ser jag, att Halmstads slott skall restaureras endast för 54 000 kronor. Jag skulle ha varit ännu mera nöjd, om summan hade varit än lägre. Men när den i alla fall är så liten, är det kanske en garanti för att detta ärevärdiga slott inte alltför mycket förfäres.

Det skulle vara intressant, herr talman, att här gå igenom slott efter slott, landsstatshus efter landsstatshus. Jag vill emellertid ytterligare endast dröja vid två, som jag händelsevis väl känner, därför att jag har varit där ganska mycket. Det ena gäller nybyggnad för länsstyrelsen i Gävleborgs län; det är hela 750 000 kronor. Om min gamle vän landshövdingen i Gävleborgs län varit här närvarande i dag, skulle jag riktat till honom samma bön som till landshövdingen i Växjö, nämligen att han måtte noggrant, med argusögon, följa denna restauration, så att där inte sker något till förfång. Det andra jag skulle vilja peka på gäller nybyggnaden för länsstyrelsen i Västernorrlands län, där det är fråga om 835 000 kronor — man rör sig med stora pengar här! Det är i detta fall dess bättre inte fråga om någon tillbyggnad, utan en nybyggnad, och jag vill hoppas, att den inte placeras så att den förstör den byggnad, som finns där förut, om vilken bl. a. en tidigare ledamot av denna kammare, nämligen landshövding Arthur Engberg, vid flera tillfällen har yttrat sig med den största sympati och vördnad.

Nu vill jag gärna ge utskottet ett erkännande för vad det har skrivit på sidan 5 i utskottsutlåtandet. Det är verkligen mycket nöjsamt och tacknämligt att få understryka och citera vad här sagts. Utskottet säger följande: »Utskottet har icke kunnat undgå ifrågasätta, huruvida en koncentrerung till landsstatshusen av de olika inom länen verksamma statliga organen verkligen är ändamålsenlig. Det torde icke kunna förnekas, att ju fler institutioner som inrymmas i ett och samma byggnadskomplex desto större blir risken att en förändring beträffande lokalbehovet för en institution kan komma att medföra behov av byggnadsåtgärder berörande byggnadskomplexet i dess helhet. Landsstatshusen ha redan på många håll varit föremål för om- och tillbyggnader i olika omgångar. Det förefaller troligt, att dylika upprepade kompletteringar icke alltid kunna genomföras utan att byggnadens ändamålsenlighet äventyras.» Det är alldeles riktigt. Det är alltså inte bara stilen och skönheten hos dessa gamla, ofta historiska byggnader, som äro i fara, utan även ändamålsenligheten kan genom dessa ombyggnader och tillbyggnader bli lidande.

Jag tycker, att utskottet, när det yttrade dessa förståndiga ord, också kunde, åtminstone i några detaljer, ha föreslagit vissa ändringar i praxis. Men utskottet nöjer sig — och det vill jag också göra, herr förste vice talman — med följande ord: »Utskottet har i anslutning till det anförda velat framhålla angelägenheten av att planläggningen av om- och tillbyggnader av landsstatshusen ur nu angivna synpunkter ägnas den största uppmärksamhet.» I dessa ord vill

Ang. vissa byggnadsarbeten för länsstyrelserna m. m. (Forts.)
 jag utläsa en anmodan till Kungl. Maj:t och de statliga myndigheterna att ur alla tänkbara synpunkter noggrant pröva de nu föreslagna åtgärderna och, om det då visar sig, nu eller vid liknande omdaningar i framtiden, att byggnaderna eller stadsplanen bli lidande på dessa alltför hårdhänta omdaningar, besinna sig och förr hålla sig till några andra byggnader, som ligga kanske fem eller tio minuters väg ifrån residenset.

Herr förste vice talman! Jag har intet yrkande, jag har endast velat säga dessa ord i nu förevarande sammanhang.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr förste vice talman! Det är betydande belopp, som här äskas till offentliga byggnadsföretag. Detta har blivit en nödvändighet på grund av de beslut, som tidigare fattats beträffande ansvällningen av den statliga verksamheten. Jag behöver bara erinra om folkbokföringen, uppboordsreformen o. s. v. Dessa reformer äro av den natur, att det också måste ordnas lokaler i nära anslutning till den centrala länsförvaltningen, länsstyrelsen.

Vad som också måste observeras är, att detta lokalbehov måste tillgodoses mycket snabbt, varför det i flera fall inte ges tillfälle till omfattande planeringar och långa överväganden om byggnader på annan plats. I övrigt har ju herr Ström kunnat i sitt långa anförande bygga på det uttalande, som herr Ström sist i sitt anförande citerade från utskottet och som ju utskottet föreslår skall vidarebefordras i form av en riksdagsskrivelse. Den förbluffande sakkunskap, som herr Ström utvecklade, har sålunda redan kommit till uttryck i utskottsutlåtandet.

Jag har begärt ordet, herr förste vice talman, därför att det har blivit ett tryckfel på sidan 6 i utskottets motivering, där det på tionde raden uppfifrån står: »Härjämte har föreslagits anvisande av medel för omputsning av fasaderna på Uppsala slott och anordnande av personhiss m. m. i landsstatshuset i Falun.» Det skall i stället stå »anordnande av personhiss inom Västerås slott». Detta framgår också på sidan sju i utskottsutlåtandet, där anslaget till denna personhiss inom Västerås slott är upptaget. Det är ett rent tryckfel, och jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändringen, att orden »landsstatshuset i Falun» på sidan 6 i utlåtandet utbytes mot »Västerås slott». Samma yrkande har framställts och även bifallits i andra kammaren.

Friherre De Geer: Herr förste vice talman! Jag har begärt ordet, inte för att enligt herr Ströms uppfordran uppträda som representant för Kristianstads län och säga någonting speciellt om byggnaderna där, utan jag har begärt ordet för att instämma i vad herr Ström sade, i synnerhet i första delen av hans anförande. Vad herr Ström sade där tycker jag är så betydelsefullt, så intressant och värdefullt, att jag beklagar, att det inte finns någon högtalarinrättning här, som kunde vidarebefordra till hela Sveriges folk dessa mycket tankvärda ord.

Han påpekade bland annat — jag kan inte minnas ordalagen — att han inte kunde förstå hur det skall gå att i nuvarande tid, då brist på folk föreligger inom industrien och jordbruket, samtidigt bygga alla dessa stora palats, som redan planerats och som antagligen komma att planeras i ofantligt mycket större utsträckning i olika delar av landet. Han frågade hur detta skall kunna gå i en tid, då all arbetskraft behövs för att vi skola hålla näringslivet i gång, ty om vi inte göra det, blir det så småningom omöjligt att finansiera alla dessa stora byggen. Jag hoppas också att jag så småningom skall få vara med om att instämma med herr Ström och andra, som möjligen stiga upp här i kammaren och uttala ett varningens ord, då man sätter i gång med alla dessa projekt till stora byggnader för administrativa ändamål, projekt, som tvingas fram, såsom statsutskottets ärade ordförande redan påpekat i sitt anförande. Det är alldeles uppenbart för var och en, bortsett från alla partipolitiska synpunkter, att vi

Ang. vissa byggnadsarbeten för länsstyrelserna m. m. (Forts.)

befinna oss i en tid, då vi med stor glädje se, att stora reformer genomföras, men samtidigt är det alldeles uppenbart, att en onaturlig överbyggnad håller på att skapas fram inom hela landets förvaltningsorganisation. Man skapar fram en oerhört dyrbar administration med dyrbara byggnader etc., samtidigt som man i sin iver att realisera de önskemål, som finnas, inte tänker på att det blir omöjligt att finansiera det hela, om man inte kan tillse, att näringslivet hålles uppe. Jag anser att herr Ströms ord varit synnerligen välbefogade, och jag beklagar, att de inte blivit mera allmänt åhörda.

I de frågor, som han eljest berörde och som avsågo mera kulturella saker, såsom hur byggnaderna skola vårdas och det gamla bevaras etc., skall jag också be att på det livligaste få instämma med honom. Men vad jag framför allt vill tillåta mig säga, herr förste vice talman, är att i min mån söka bidra till att fästa någon uppmärksamhet vid de viktiga sanningar, som herr Ström kommit med i större delen av sitt anförande, vilka sanningar jag hoppas, att det så småningom inte skall bli bara han, som anammar. Jag hoppas, att man mera allmänt skall börja tänka över, om man inte för närvarande är inne på en betänklig väg och inte tillräckligt uppmärksammat konsekvenserna av alla de stora beslut, som på olika områden fattats, konsekvenser, som komma att bli för landet överdrivet dyrbara.

Herr Ekman: Herr förste vice talman! Jag tror, att det får lov att sägas ett par ord i kammaren av något annat innehåll än vad som framkom i herr Ströms och friherre De Geers anföranden.

Jag skall inte som de i detta sammanhang gå in på frågan, huruvida vi ha en överdimensionerad administration eller om administrationen växer för hastigt. Jag vill bara erinra om att riksdagen med en rörande enighet har antagit såväl förslaget om förändrad folkbokföring som förslaget om en förändrad uppbörd av skattemedlen. Riksdagen har också antagit lagar, som ge hälsovårdsmyndigheter och yrkesinspektion stora befogenheter att lämna föreskrifter och förelägganden av en mycket långt gående natur för oss andra, som driva produktiv verksamhet här i landet. När nu riksdagen, rörande enigt och utan några sådana här tongångar ifrån vare sig herr Ström eller friherre De Geer, har beslutat om förändringar i vissa hänseenden beträffande den administrativa apparaten i landet, torde det också ankomma på riksdagen att anvisa medel för att uppföra passande lokaler för våra ämbetsverk. De människor, som äro anställda där, kunna inte sitta på gatorna eller i korridorerna. Skulle herrarna intressera sig för hur exempelvis tjänstemännen hos länsstyrelsen i Stockholm få sitta och arbeta, så kan jag tala om, att en man får sitta i en garderob, och så förmodar jag det är på andra håll ute i landet också. Vid sådant förhållande kan knappast riksdagen anlägga de synpunkter och anslå de tongångar, som här förekommit i ett par anföranden.

Jag anser, att föreliggande förslag — om jag nu undantager beslutandet om omputsning av en fasad på en ort och anläggandet av en hiss på en annan och några andra småsaker — endast är en logisk följd av beslut, som också herr Ström och friherre De Geer varit med om att fatta. Deras uppträdande här i dag bär prägel av eftertankens kranka blekhet, som inte blott tagit sig uttryck i tomma ord utan som också syns på kinderna.

Friherre De Geer: Herr förste vice talman! Jag är fullständigt av samma mening som herr Ekman att ämbetsverkens lokaler i stor omfattning behöva förbättras. Jag har heller inte riktat mig emot något av de arbeten, som i den delen äro föreslagna. Jag är fullt övertygad om att herr Ekman har rätt i att det på detta område föreligger trångboddhet och mycket svåra arbetsförhål-

Ang. vissa byggnadsarbeten för länsstyrelserna m. m. (Forts.)
 landen. Mitt uppträdande präglas inte alls av eftertankens kränka blekhet, ty jag vet mycket väl att vi alla varit med om att besluta de olika reformerna och att följden därav måste bli dessa stora byggnader. Men vad jag riktat mig emot är, att man vid planeringen av alla dessa stora byggnadsföretag på olika håll går vidare, som jag tror alldeles ohejdat — åtminstone i stor utsträckning — utan att tänka på konsekvenserna. Jag tror, att det är på tiden att vi allihopa börja tänka på följderna av vad som planeras och håller på att ske. Det är därför, som jag tillätit mig att begära ordet, och inte för att på något sätt förneka behovet av de byggnader, som blivit en följd av vad som tidigare beslutats. Jag vill endast ånyo uttala ett varningens ord, ty om vi i fortsättningen skola kunna genomföra de stora reformer, som lära planeras och som äro av en oerhört mycket större betydelse och storleksordning än de, som redan äro beslutade, är det nödvändigt, att vi tänka på just den sak, som herr Ström med så stor rätt pekade på.

Herr **Ström**: Herr förste vice talman! Till herr Ekman vill jag säga, att vad frågan här gäller, är ju endast huruvida vi för att genomföra de reformer, som vi alla varit med om — det har herr Ekman alldeles rätt i — behöva en så stor administrativ apparat och så dyrbara byggnader; det är det, jag menar är den springande punkten. I varje fall borde det i sammanhang med sådana reformer som av uppördssystemet, folkbokföringen o. s. v. ha klarlagts, vilka enorma kostnader, som följa av dem, och undersökts, om man inte där, lika väl som på andra områden, kan nå ett resultat genom en mindre utbyggd apparat: det är det, striden gäller. Herr Ekman, som själv tillhör ett stort företag, som arbetar med en liten, energisk och effektiv apparat, borde säkerligen kunna med styrka betona, att det ingalunda är nödvändigt med en jätteapparat för att åstadkomma mycket betydande praktiska resultat. Det är detta, att inte staten förmår att lära något av det privata näringslivet, av Kooperationen och av till exempel H. S. B., som herr Ekman står så nära, som jag tycker är så egendomligt. Vi trampa på i de gamla spåren och göra inga försök att rationalisera våra ämbetsverk. Jag tror, att vi med mindre kostnader kunna nå goda resultat utan att behöva åsidosätta de nyttiga och nödvändiga reformer, som äro genomförda. Det är det, jag velat påpeka.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Herr statsrådet *Myrdal* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 264, med förslag till lag om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet, m. m.

Om vägbyggnad Sädvaluspen — Graddis.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 116, i anledning av väckt motion angående utredning om byggande av väg från Sädvaluspen till Graddis.

I en inom andra kammaren av herr *Holmberg* väckt motion (II: 153) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i fråga om byggande av väg från Sädvaluspen till Graddis.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 153 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag skall be att, främst i egenskap av norrbottning, få säga några få ord i den här föreliggande frågan.

Om vägbyggnad Sädvaluspen—Graddis. (Forts.)

Den motion, som här behandlas, går ut på att åstadkomma en ny riksväg över till Norge. I en tid som den nuvarande, då man talar om att allt tänkbart bör göras för att åstadkomma ökade förbindelser mellan de nordiska broderländerna, måste ju en tanke som denna verka ideologiskt riktig. Från den utgångspunkten måste jag säga, att jag, icke blott i egenskap av norrbottning utan överhuvud taget i egenskap av medborgare i detta land, är sympatiskt inställd mot hela denna tanke.

Nu förhåller det sig emellertid så, att det endast finns en enda motionär i andra kammaren, som har framfört detta yrkande, och det kan ju tänkas, att man därför tror, att det inte finns någon större opinion bakom yrkandet. Jag vill emellertid passa på att säga, att det i mitt län och särskilt i västra Norrbotten finns en mycket betydande folkopinion bakom det yrkande, som framförts i denna motion. Emellertid har motionen nu i alla fall avstyrkts. Utskottet säger emellertid, att utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t ägnar förevarande vägfråga fortsatt uppmärksamhet.

Nu har jag begärt ordet för att uttala den förhoppningen och — skulle jag helst vilja säga — förvissningen, att detta uttalande från utskottet inte bara är en sådan där artig gest, som ibland riktas till en motionär, när motionen till slut avstyrkes, utan jag hoppas att bakom detta yttrande från utskottet ligger en verkligt allvarlig maning till regeringen att söka göra någonting för detta projekt.

Jag vill i detta sammanhang påpeka det ganska egendomliga förhållandet, att om man börjar följa landgränsen nere vid Haparanda och fortsätter hela vägen upp så långt gränsen mot Finland räcker och sedan gå över till gränsen mot Norge och följer den och slutligen hamnar nere vid Norrbottens västsydspets, finns det längs denna stora sträcka — den är 1 000 kilometer lång — endast en enda landsvägsöverfart till ett grannland, nämligen vid Haparanda. Vid gränsen mellan Norrbotten och Norge finns det inte någon annan överfart än den med järnvägen vid Riksgränsen. Jag måste säga, att detta är ett synnerligen egendomligt förhållande, och det är givet, att en sådan omständighet medverkar till svårigheterna att däruppe åstadkomma ett samarbete mellan grannländerna, ett samarbete som är nödvändigt och behövt för industrien och för skogsindustriverksamheten med mera sådant.

Jag understryker, att det här inte är fråga om att åstadkomma något slags *turistled*, vilket man lätt kan tro, när det är tal om vägar i sådana här svårtillgängliga trakter. Det gäller tvärtom att få till stånd en handelsled och en förbindelse, som är motiverad ur nationalekonomiska nyttosynpunkter. Detta har erkänts genom att länsstyrelsen har gjort en framställning till Kungl. Maj:t om anvisande av medel för vägföretaget i fråga. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har också tillstyrkt, att en dylik riksväg bygges. Trots detta har vägföretaget ännu inte kunnat förverkligas, och vi komma inte närmare frågans lösning, såvida inte — som vi hoppas — statsutskottets uttalande kan leda till att regeringen tar upp saken till ny prövning.

Behovet av denna väg till Norge har varit erkänd sedan lång tid tillbaka. Redan på 1880-talet var frågan uppe i riksdagen, och riksdagen uttalade då sin anslutning till tanken att få till stånd en vägförbindelse till en isfri hamn vid västerhavet. På grund av vissa omständigheter förverkligades emellertid inte förslaget.

Då den föreliggande motionen har avstyrkts av ett enhälligt utskott, torde det vara fruktlöst att här framställa ett yrkande om bifall till densamma. Jag har i alla fall begärt ordet för att uttala en förhoppning om att bakom utskottets uttalande måtte ligga en allvarlig maning till regeringen att göra något för att få frågan löst.

Om vägbyggnad Södvaluspen—Graddis. (Forts.)

Jag inskränker mig till att framföra dessa synpunkter och har, herr talman, intet yrkande.

I herr Hages yttrande instämde herrar *Grym, Karl August Johanson* och *Svedberg*.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Jag bekräftar gärna herr Hages uppfattning, att utskottet inte har velat lägga hinder i vägen för den fortsatta behandling och omprövning av detta ärende, som kan visa sig vara nödvändig. Det framgår ju också av utskottets motivering.

Här föreligger dock faktiskt det förhållandet, att ärendet så sent som den 12 januari 1946, således i år, har prövats av Kungl. Maj:t, som då lämnade en av länsstyrelsen i Norrbottens län gjord framställning i ämnet utan avseende. Det är heller inte ett riktigt tillvägagångssätt att i motioner i riksdagen yrka att än den ena och än den andra vägen skall byggas, ty då skulle det ju kunna komma massor av motioner om att vägar skola byggas i olika delar av landet. I den nya väglagen, som antogs vid vägväsendets förstatligande, regleras den ordning, i vilken vägfrågor skola väckas och handläggas. Denna ordning har också följts i fråga om detta vägföretag, när ärendet bragts under Kungl. Maj:ts prövning och Kungl. Maj:t den 12 januari 1946 fattade sitt beslut. Rent principiellt kan således ett bifall till motionen icke gärna komma i fråga.

Däremot har i sista stund vid ärendets handläggning uppgifter inkommit till utskottet om en ny undersökning, som har gjorts rörande de omständigheter som kunna ytterligare tala till förmån för vägföretaget i fråga utöver vad som har anförts i den tidigare gjorda framställningen. En jägmästare har verkställt en undersökning om fördelarna för skogsbruket att få till stånd den föreslagna vägen. Enligt hans utredning skulle man, om jag inte minns fel, genom detta vägföretag få till stånd bättre och billigare transporter för en skogsareal av cirka 100 000 hektar, varjämte skogsvården inom detta område skulle underlätas. Det är ju ytterligare ett skäl, som talar för att frågan bör tas under förnyad prövning. Men detta bör ske i vederbörlig ordning. Vederbörande intressenter få inkomma med en ny framställning, som får behandlas av vägmyndigheterna, den lokala vägförvaltningen och länsstyrelsen, varefter den får gå vidare till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt Kungl. Maj:t i den ordning som väglagen stadgar.

Vi ha i utskottets motivering skrivit på det sätt som vi ha gjort för att icke på något sätt lägga hinder i vägen för att vid en sådan ny omprövning alla skäl skola kunna bli beaktade som tala för vägföretaget i fråga.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag ber att till statsutskottets ärade ordförande få framföra ett tack för det sympatiska sätt, på vilket han förde sin talan för statsutskottets ståndpunkt. Jag fattar hans uttalande så, att denna sak inte är förlorad, utan att den har framtiden för sig. Jag skall dock be att få göra en enda replik mot vad statsutskottets ärade ordförande sade.

Herr **J. B. Johansson** yttrade, att när det gäller vägföretag får man inte gå fram på det sätt, som har skett i detta fall, d. v. s., att det i riksdagen motionsvis framföres krav på att en viss väg skall anläggas i den eller den trakten. Frågan måste, sade herr Johansson, behandlas i vanlig ordning enligt väglagen. Men här gäller det dock en *riksväg*, och vi kanske därför inte ha samma anledning att lägga de vanliga synpunkterna på sättet för förslaget framförande och behandling. Vi kunna inte peta håll i Kölen mellan Sverige och Norge var som helst, utan det är blott på vissa bestämda plat-

Om vägbyggnad Sädvaluspen—Graddis. (Forts.)

ser, som vägförbindelser kunna åstadkommas över gränsen. Skola vi för den del av landet, som det här gäller, kunna åstadkomma en vägförbindelse till Norge, måste den gå ungefär över de platser, som här angivits. Vi ha därför anledning att se på frågan om denna riksförbindelse på annat sätt än när det gäller vägar i allmänhet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 117, i anledning av väckta motioner angående en omprövning av räntan å vissa ur statens pensionsfonder beviljade äldre lån. *Ang. räntan å äldre lån ur statens pensionsfonder.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Persson* (I: 204) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie m. fl. (II: 350), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en omprövning av räntan å ur statens pensionsfonder beviljade äldre lån med särskilt höga räntesatser, så att räntan å dessa lån bringades i bättre överensstämmelse med det allmänna ränteläget.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört bland annat:

»Utskottet är medvetet om att konsekvenserna av den av motionärerna föreslagna omprövningen kunna vara svåröverskådliga. För bedömande av det förevarande spörsmålet synes sålunda t. ex. önskvärt äga kännedom om av hypoteksinrättningarna i motsvarande fall tillämpad praxis. Utskottet är icke berett att på föreliggande utredning föreslå en omprövning av lånevillkoren för här avsedda lån. Utskottet anser emellertid, att spörsmålet är förtjänt av särskild uppmärksamhet, och vill för sin del förorda, att frågan av Kungl. Maj:t upptages till förutsättningslöst bedömande.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 204 och II: 350, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anfört.»

Reservation hade anmälts av herrar *Berling* och *Hesselbom*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **Berling**: Herr talman! Jag vill inledningsvis framhålla, att meningarna inom utskottet i denna fråga ha varit mer delade än vad som framgår av antalet reservanter som ha antecknat sig. Från denna kammare var det inte mindre än fem ledamöter som röstade mot utskotts majoritetens förslag.

Den fråga, som nu föreligger till kammarens prövning, är inte ny. Motionären erinrar själv om att den senast har behandlats av riksdagen år 1936. Som skäl för sin framställning anför motionären i första hand, att kommuner, som på 1920-talet ha upptagit lån bundna på 30 eller 40 år, komma att tvingas betala en oskäligt hög ränta under en följd av år framåt, varför staten bör träda hjälpsamt emellan. Vidare framhåller motionären, att folkpensionsreformen har medfört, att pensionsfonden inte längre är premiereserv i samma bemärkelse som tidigare, enär man numera begränsat avsättningen till fonden, som mera har karaktären av stödfond. De båda hörda myndigheterna, statskontoret och pensionsstyrelsen, ha avisat detta argument liksom också utskottet. För övrigt kan det vara skäl att påminna om att denna förändrade ställning för folkpensioneringsfonden beslöts redan år 1935, således året innan riksdagen senast avvisade en framställning av samma innebörd som den föreliggande.

Ang. räntan å äldre lån ur statens pensionsfonder. (Forts.)

Såväl statskontoret som pensionsstyrelsen uttala sig i klara och otvetydiga ordalag mot motionärens förslag om en omprövning av lånevillkoren. Statskontoret erinrar om att vederbörande kommuner ha haft möjlighet att placera sina lån i vilken penninginrättning som helst och att de således inte ha varit tvingade att vända sig till pensionsstyrelsen, vilket ju är ett riktigt påpekande. Man bör vidare komma ihåg, att de kommuner, som skulle bli gynnade av en eftergift i fråga om räntesatserna, skulle bli de som ha sökt sig till pensionsstyrelsen. De kommuner, som ha ansett sig böra upptaga lån i enskilda kreditanstalter, kunna ju inte vänta att få någon motsvarande hjälp från staten, vilket ju uppenbarligen skulle komma att innebära en orättvisa.

I pensionsstyrelsens utlåtande framhålles också vilka konsekvenser som ett bifall till motionen skulle få, om en utredning skulle medföra, att de gamla formerna för låneavtalen skulle upphöra att gälla. Styrelsen erinrar om att det ju har funnits tider då räntan har varit ännu lägre än för närvarande, ända ner till 2,7 procent. Det är otänkbart, att staten skulle kunna få kompensation för ränteförluster på lån som beviljats under lågränteperiod genom att nu höja räntan till dagsnivån. Det skulle vederbörande kommuner säkerligen aldrig gå med på. Vid utlämnandet av lån till denna låga ränta, har pensionsstyrelsen aldrig försökt att gardera sig mot att ränteläget kanske efter en kort tid skulle bli ett annat, utan man har beviljat rätt stora lån till kommunerna med denna låga räntesats. För övrigt är det en allmän uppfattning inom kommunerna — i varje fall är det så i den stad som jag representerar — att pensionsstyrelsen alltid har gjort sig känd för en human behandling av de lånesökande kommunerna.

Det rör sig här inte om stora summor i jämförelse med de belopp som vi i vanliga fall få syssla med här i riksdagen. De lån, som löpa med över 5 procents ränta, uppgå sammanlagt till något över 16 miljoner kronor. Beträffande en tredjedel av dessa lån ha kommunerna vid deras upptagande alternativt erbjudits rätt till konvertering efter tio år eller att binda lånen för hela lånetiden. Både motionären och utskottsmajoriteten ha ansett, att i de fall, då kommunerna inte ha haft möjlighet att få konverteringsrätt, vore man nödsakad att visa dem hänsyn och bevilja dem en omprövning av lånevillkoren. Det är emellertid självklart, att varje kommun, som behöver upplåna pengar för det ena eller andra ändamålet, inte nöjer sig med att vända sig till en enda långgivare, utan infortrar offerter från flera håll. Om vederbörande kommun vid lånetillfället har funnit sig i de strängare villkoren från pensionsstyrelsen, är det väl uppenbart, att pensionsstyrelsens villkor det oaktat ha varit fördelaktigare för kommunen i fråga än vad andra kreditanstalter ha kunnat lämna.

Pensionsstyrelsen utvecklar i sitt yttrande sina synpunkter i detta avseende på ett så klargörande sätt, att jag skall be att direkt få citera vad styrelsen skriver. Pensionsstyrelsen framhåller: »Låntagande kommun har givetvis icke behövt betala högre ränta än om lånet med samma villkor i övrigt tagits hos annan långgivande institution. Låntagarna visste på förhand vid lånets upptagande att kapitalräntan under lånetiden kunde komma att undergå åtskilliga förändringar såväl uppåt som nedåt, och de hade full frihet ingå låneavtal på sätt de ansågo lämpligast. När ett låneavtal efter sådana förutsättningar ingåtts, måste detta betraktas såsom bindande för både långgivare och låntagare. Fullmäktige ha icke å sin sida rätt att vid ett högt ränteläge påfordra räntehöjning eller återbetalning av lån, som bundits vid låg ränta. En låntagare måste själv få bära de ekonomiska konsekvenserna av en upplåning, även om den skett på en för honom ogynnsam tidpunkt. Ett frångående av denna regel

Ang. räntan å äldre lån ur statens pensionsfonder. (Forts.)

skulle innebära, att det ekonomiska ansvaret ensidigt överflyttades å långivaren.» Jag tycker, att detta är klart och riktigt uttryckt, och jag anser, att man inom utskottet borde ha tagit större hänsyn till dessa synpunkter.

Det är heller inte riktigt klart, hur motionären menar, att man skall förfara, för den händelse räntan skulle sänkas för de lån som löpa med hög ränta. Är det meningen att räntesänkningen skall ske generellt, så att både rika och fattiga kommuner komma i åtnjutande av nedsättningen? Någon annan metod kan man väl knappast använda. Skulle räntesänkningen ske efter behovsprövning, skulle det nämligen, såsom jag redan tidigare har antytt, medföra betydande orättvisor för de kommuner, som ha tagit sina lån hos andra långgivare än pensionsstyrelsen. Dessutom vill jag påpeka, att om en kommun råkar i ett svårt ekonomiskt läge och måste dras med mycket höga skattesatser, har kommunen ju alltid, oavsett vilken orsaken till det försämrade ekonomiska läget är, möjlighet att erhålla hjälp från skatteutjämningsfonden. Det är enligt min mening den enda vägen man har att gå då det gäller att hjälpa kommuner som ha en tung skattebörd.

Kommunerna äro enligt min uppfattning i längden bäst betjänta av att samma principer som hittills tillämpas beträffande långgivning för kommunala ändamål. Det är ju här inte fråga om hjälpfonder för det ena eller andra sociala ändamålet, utan det gäller upplåning för kommunernas räkning efter affärsrättsliga principer. Det kan mycket väl tänkas, att en kommun har upplånat pengar för att investera dem i ett affärsdrivande verk. Även om kommunen då har upptagit lånet under en tid med ogynnsamt ränteläge, kan jag inte finna detta vara något skäl för att räntan nu skall sänkas.

Utskottet har kommit med ett utlåtande som är ett försök till kompromiss. Det har varit delade meningar på avdelningen, där även motionären själv har suttit. För att få till stånd ett enigt utlåtande har man stannat för det föreliggande betänkandet, som jag för min del tycker är synnerligen oklart. Jag förstår mycket väl, att det många gånger kan vara önskvärt att kompromissa sig fram, men det är ju inte alltid detta går. Om man har olika principiella ståndpunkter i en fråga som denna, kan man helt enkelt inte kompromissa bort dessa på det sätt som det föreliggande utlåtandet visar. Jag skall, fastän utlåtandet ligger på ledamöternas bord, ta mig friheten att läsa upp de två sista meningarna i utskottets motivering. Det heter där: »Utskottet är icke berett att på föreliggande utredning föreslå en omprövning av lånevillkoren för här avsedda lån. Utskottet anser emellertid, att spørsmålet är förtjänt av särskild uppmärksamhet, och vill för sin del förorda, att frågan av Kungl. Maj:t upptages till förutsättningslöst bedömande.» För min del förstår jag inte, hur man kan komma med två olika uppfattningar i en och samma motivering, såsom har skett här. Utskottet vill inte föreslå en omprövning, men rekommenderar likväl Kungl. Maj:t att upptaga frågan till förutsättningslöst bedömande. Detta skrivsätt visar enligt min uppfattning, hur man icke bör kompromissa.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla kammarens tid längre. Jag vill bara erinra om det beslut, som fattades år 1936, då statsutskottet gick emot en liknande motion. Sedan dess har ingenting inträffat, som kan ge riksdagen anledning att frångå den då intagna ståndpunkten. Motionären har icke anfört några skäl, som göra att frågan kommit i ett nytt läge. Det enda som skulle kunna anföras är att utskottet nu har en annan sammansättning än för tio år sedan.

Jag tillåter mig, herr talman, att med det anförda yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Häri instämde herrar *Mannerskanitz* och *Hesselbom*.

Ang. räntan å äldre lån ur statens pensionsfonder. (Forts.)

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Det är riktigt, som herr **Berling** sade, att utlåntagandet är resultatet av en kompromiss. Utskottet finner det uppenbart att det, såsom pensionsstyrelsen och statskontoret ha framhållit, kan anföras principiella skäl mot en omprövning av dessa låneavtal, som ha uppgjorts med tillämpande av affärsmässiga principer och till de räntesatser, som vid tidpunkten för lånens beviljande voro gällande i den allmänna lånemarknaden. Men det finns i alla fall vissa skäl, som kunna anföras för en omprövning av räntesatsen för vissa äldre lån, som ha löpt under längre tid och som äro för avsevärd tid framåt bundna med en i nuvarande ränteläge exceptionellt hög ränta.

I pensionsstyrelsens yttrande, som har medtagits såsom bilaga till utskottets utlåtande, återfinnes på s. 8 en uppgift om att det är sammanlagt 160 lån, för vilka räntesatsen överstiger 5 procent. Av pensionsstyrelsens specifikation över antalet lån med olika räntesatser framgår, att det finns lån som äro bundna vid räntesatser från 6.25 till 5.05 procent. Det är uppenbart, att billighetsskäl kunna tala för en omprövning av villkoren för dylika lån. Det har också skett en viss omprövning av räntevillkoren för äldre lån, men såvitt utskottet har kunnat inhämta har denna omprövning varit olikformig. I åtskilliga fall har erbjudande om konverteringsrätt inte förekommit, medan dylikt erbjudande lämnats i andra fall. Det kan också framhållas, att vissa kommuner mot gottgörelse för uppkommande förluster i samband med omplacering till lägre räntesats ha medgivits förtidsinbetalning av äldre lån.

Dessa omständigheter ha givetvis påverkat utskottets ställningstagande, och vi ha inte ansett oss kunna blamt avvisa det framförda yrkandet. Men utskottet är, såsom redan har citerats här, medvetet om att konsekvenserna av den föreslagna omprövningen kunna vara svåröverskådliga. Utskottet finner dock spörsmålet förtjänt av särskild uppmärksamhet och förordar att Kungl. Maj:t måtte upptaga frågan till förutsättningslöst bedömande. I klämman har utskottet skrivit, att utskottet föreslår riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför. Det finns således i utskottets utlåtande ingenting som binder Kungl. Maj:t, men vi ha heller inte velat skriva på ett sådant sätt att vi lägga hinder i vägen, därest vederbörande skulle kunna träffa avtal om konvertering av äldre lån, för vilka räntesatsen är oskäligt hög i förhållande till nu gällande ränta.

Jag tycker, att utlåntagandet med denna kläm är av den natur, att vi utan risk genom en riksdagsskrivelse böra kunna överlämna till Kungl. Maj:t att upptaga saken till bedömande. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåntagandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Berling** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 117, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. räntan å äldre lån ur statens pensionsfonder. (Forts.)

Vinner Nej, avslås såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om nedsättning av postportot för vissa bokförsändelser; och

nr 29, i anledning av väckta motioner om viss ändring i och en allmän översyn av förordningen angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande i utskottets utlåtande nr 31 framlagt förslag rörande försäljning av Havstena nr 7 Grubbgården och Havstena nr 9 Storegården i Skövde stad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 5 § 2 mom. lagen om rätt till jakt;

nr 34, i anledning av väckt motion angående översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m.;

nr 35, i anledning av väckta motioner om införande av enhetliga ordningsföreskrifter vid slakterierna i samband med obligatoriskt köttbesiktningstvång;

nr 36, i anledning av väckt motion om utfärdande av en förordning därom att hästs ålder skall vara offentligt känd och angiven; samt

nr 37, i anledning av väckta motioner angående utredning om effektivisering och utvidgning av kontrollföreningsverksamheten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckta motioner om anslag till anordnande i lantbruksstyrelsens regi av försök med gödsling av salta fiskevatten.

Om försök med gödsling av salta fiskevatten.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I:177 av herr *Mannerskantz* m. fl. och II:282 av herr *Skantz* m. fl., hade föreslagits, att riksdagen måtte för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 10 000 kronor till lantbruksstyrelsen för anordnande i dess regi av försök med gödsling av salta fiskevatten.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I:177 och II:282 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Rubriken på detta ärende, som handlar om gödsling av salta fiskevatten, kan förefalla egendomlig, men orsaken till att jag har väckt den motion som nu behandlas är den, att man har fått kännedom

Om försök med gödning av salta fiskevatten. (Forts.)

om att det på vissa håll i utlandet — och som det framgår av utskottsutlåtandet även tidigare här i Sverige — har gjorts experiment med att strö ut vissa kemikalier — det rör sig främst om natriumnitrat och superfosfat — i isolerade vikar för att därigenom öka planktonfloran, som i sin tur utgör föda för fisk, och att därvid storartade resultat ha uppnåtts.

Jag har för min del funnit, att det knappast kan tänkas att enskilda människor vilja eller kunna vidtaga åtgärder av detta slag, utan om det överhuvud taget skall komma fram någonting nytt på detta område så måste det nog ske genom försöksverksamhet som bedrivs med statlig hjälp.

Jag kan inte se annat än att både lantbruksstyrelsen och livsmedelskommissionen ha rätt i vad de säga i denna fråga. De ha med åberopande av olika skäl båda tillstyrkt motionerna.

Även utskottet anser »att det skulle vara av visst intresse, om de av motionärerna föreslagna försöken kunde komma till stånd», men litet längre fram i utlåtandet säger utskottet: »Då det förefaller som i nuvarande läge på fiskmarknaden försöken icke äro av alltför hög angelägenhetsgrad, anser sig utskottet icke kunna förorda bifall till motionerna.»

Ja, jag vet inte om dessa experiment skulle kunna inverka så mycket på fiskmarknaden. För det första är ju detta projekt en sak på lång sikt. För det andra verkar det inte som om världen skulle vara överfylld av livsmedel. Det rör sig också här om skärgårdsfisk, för vilken avsättningsmöjligheterna äro helt andra än för de stora havsfiskefångsterna. Jag tänker mig för övrigt att den fisk, som man skulle kunna få fram om man på några ställen gjorde sådana här försök, skulle vara av hög kvalitet, väl utvuxen och således mycket lätt att avsätta, och därför tror jag inte att marknaden för skärgårdsfisken skulle komma att påverkas ogynnsamt.

Jag tycker att de skäl som jordbruksutskottet framfört äro rätt krystade, för att inte säga dåliga, jämförda med de skäl som lantbruksstyrelsen och motionärerna ha framfört. Jag tycker att man borde prestera en bättre motivering för att avslå en sådan liten fin sak som denna, även om den är en smula originell. Med hänsyn till detta, herr talman, ser jag mig nödsakad att yrka bifall till motionerna.

Herr Näslund: Herr talman! Även om motionärerna känna sig ledsna över att en så utomordentligt fin motion avstyrkts av jordbruksutskottet, tillåter jag mig ändock att med hänvisning till den motivering som utskottet har anfört yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om bidrag till Svenska fiskarens studieförbund.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till Svenska fiskarens studieförbund.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 176 av herr *Wetter* m. fl. och II: 361 av herr *Utbult* m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville besluta att till Bidrag till Svenska fiskarens studieförbund för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

Om bidrag till Svenska fiskarens studieförbund. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 176 och II: 361 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville överlämna motionerna till en i utlåtandet omnämnd, inom lantbruksstyrelsen pågående utredning rörande frågan om fiskets undervisningsproblem för att tagas under övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin*, *Johansson* i Torp och *Utbult*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 176 och II: 361 måtte

A. till Bidrag till Svenska fiskarens studieförbund å riksstaten för budgetåret 1946/47 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 15 000 kronor;

B. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville överlämna motionerna till den inom lantbruksstyrelsen pågående utredningen rörande frågan om fiskets undervisningsproblem för att tagas under övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag.

Herr *Sundelin*: Herr talman! I det nu föreliggande utlåtandet har jordbruksutskottet tagit ställning till i riksdagens båda kamrar väckta motioner om statsbidrag till Svenska fiskarens studieförbund. Av motionerna framgår att ifrågavarande studieförbund representerar omkring 15 000 medlemmar i samtliga de stora fiskarorganisationerna i vårt land. Svenska fiskarens studieförbund har till uppgift bland annat att samordna och effektivisera de olika organisationernas studieverksamhet, och det skall arbeta för att dylik verksamhet kommer i gång på platser där sådan förut inte har bedrivits. Förbundet har såväl yrkesbetonade som allmänna studieämnen på sitt program, och man skall bedriva studiecirkelverksamhet, kursverksamhet, föreläsningverksamhet och biblioteksverksamhet.

Det framhålles i motionerna att studie- och bildningsverksamheten bland landets fiskare stöter på svårigheter och problem som inte ha någon motsvarighet då det gäller likartad verksamhet bland andra yrkesgrupper. Fiskarbefolkningen bor — säges det i motionerna, och det känna vi ju alla till — ofta spridd på otillgängliga öar i skärgårdarna, och med de bristfälliga kommunikationer som där äro till finnandes blir det ofta mycket svårt för fiskarena att samlas på centrala platser och i större grupper för bedrivande av bildningsverksamhet av här avsett slag. Studiegrupperna måste alltså i dessa fall räkna med ett mindre genomsnittligt medlemsantal än vad fallet är då det gäller andra yrkesgrupper, varigenom kostnaderna givetvis bli större.

Lantbruksstyrelsen har i sitt yttrande över motionerna tillstyrkt att ett anslag på 15 000 kronor beviljas för budgetåret 1946/47, och styrelsen understyker vad som framhållits i motionerna, att fiskarbefolkningen har »såväl på grund av arten av sitt yrke som till följd av sin ofta isolerade bosättning sämre förutsättningar att utnyttja de bildningsmöjligheter som stå andra medborgargrupper till buds». Styrelsen anser att Svenska fiskarens studieförbunds verksamhet i mycket kommer att bli likartad med den verksamhet som utövas av Jordbrukarungdomens förbund, vilket förbund som bekant sedan flera år åtnjuter understöd från det allmänna sida.

Skolöverstyrelsen framhåller i sitt yttrande över motionerna att den anser ändamålet synnerligen behjärtansvärt, och den tillstyrker ett mindre belopp såsom bidrag till förbundets organisations- och administrationskostnader.

Jordbruksutskottets majoritet har i sin motivering också ställt sig synnerligen välvillig till den i motionerna gjorda framställningen och framhåller att

Om bidrag till Svenska fiskarens studieförbund. (Forts.)
syftet otvivelaktigt är behjärtansvärt. Då emellertid Kungl. Maj:t genom beslut den 21 december 1945 uppdragit åt lantbruksstyrelsen att verkställa utredning av frågan om fiskets undervisningsproblem, förväntar utskottet att inom denna utredning även kommer att upptagas frågan om understödande av fiskarbefolkningens egen bildnings- och studieverksamhet.

I direktiven för denna utredning ingår väl egentligen att utredningen skall behandla själva utbildningsproblemen för fiskarbefolkningen, men man kan ju tänka sig, att även den fråga som vi nu behandla kan tagas upp av lantbruksstyrelsen i detta sammanhang. En minoritet inom utskottet har dock ansett, att den av Svenska fiskarens studieförbund upptagna verksamheten är så behjärtansvärd och har en sådan betydelse, särskilt för ungdomen inom den yrkesgrupp det här gäller, att riksdagen redan nu borde bevilja ett anslag för stödande av denna verksamhet. Denna linje står ju i bättre överensstämmelse med vad skolöverstyrelsen i sitt utlåtande har föreslagit än vad utskottets linje gör. Svenska fiskarens studieförbund är ju nybildat — det bildades förra året — och är alltså nu i mycket stort behov av att få det i motionerna föreslagna stödet för att kunna påbörja och fortsätta sin verksamhet.

Utskottsminoritetens uppfattning har tagit sig uttryck i den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, och jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till denna reservation.

Herr Anderberg: Herr talman! Utskottet har ställt sig mycket välvilligt till denna motion, men utskottet har inte ansett tillräckliga skäl föreligga att gå så långt som reservanterna, vilka vilja anslå medel till förbundet. Det föreligger obestriddligen en utredning rörande fiskarens undervisningsproblem, och det är ju kutym att avvakta det resultat en utredning kommer till innan man fattar ståndpunkt till den fråga utredningen gäller. Vidare räkna vi med att det nybildade förbundet, vars medlemmar ju inte ha det särskilt svårt ekonomiskt sett, bör kunna visa sitt intresse genom att först bygga upp rörelsen på egen hand under ett år. Så ha Svenska landsbygdens studieförbund och Arbetarnas bildningsförbund gjort; de ha inte fått anslag från början, utan de ha först fått visa sitt intresse och sedan så småningom fått anslag.

1944 års riksdag uttalade ju också att man skulle kunna ge anslag till befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen — organisationsbidrag till studiecirklar för fiskarbefolkningen. Man står således inte alldeles utan möjligheter att bedriva detta undervisnings- och upplysningsarbete, och vi räknade med att det med hänsyn till utskottets välvilliga skrivning skulle bli möjligt att komma igen och få frågan löst på ett gynnsamt sätt. — Sjöfolket har också varit i samma situation som nu fiskarna, och sjöfolket har fått anslag sedan sådant har visat sig vara av behovet påkallat. Det är väl mycket möjligt att man efter den utredning, som jag och även reservanten nämnt, kan ge dylika anslag också till fiskarbefolkningen, men som saken för närvarande ligger till har jordbruksutskottet inte kunnat gå längre än det har gjort — vi ha hemställt om överlämnande av motionerna till den pågående utredningen att tagas upp till övervägande vid fullgörandet av utredningsuppdraget, och så få motionärerna till ett kommande år se, om det inte varit möjligt för Kungl. Maj:t att begära ett anslag även till Svenska fiskarens studieförbund.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Herr Eriksson, Carl Edmund: Herr talman! Efter herr Anderbergs anförande skulle jag inte behöva yttra mig, men jag ber likväl att med hänvisning till den motivering han fört få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om bidrag till Svenska fiskarens studieförbund. (Forts.)

Herr **Gustavson**: Herr talman! Jag vill bara kort och gott tillkännagiva, att när man är på det klara med att motionernas syfte är synnerligen behjärtansvärt, vilket också utskottets ärade talesman herr Anderberg här medgav och vilket med all styrka underströks av reservanten, herr Sundelin, kan jag knappast förstå varför man inte har kunnat gå med på att tillstyrka anvisandet av 15 000 kronor, vilket belopp väl får anses som synnerligen blygsamt. Man måste avvakta den utredning som lantbruksstyrelsen har fått i uppdrag att utföra, säger herr Anderberg. Men det är detta som jag inte riktigt kan förstå. Varför skall man behöva avvakta utredningens resultat när man redan är på det klara med att syftet är behjärtansvärt och att fiskarbefolkningen behöver få den möjlighet att förkovra sig, som den frivilliga studie- och bildningsverksamheten utgör?

Det är också ganska betecknande att samtliga de myndigheter som här ha hörts — åtminstone samtliga de som äro redovisade i jordbruksutskottets utlåtande — ha tillstyrkt att anslag ges.

Jag vädjar till kamraterna här i kammaren att behjätta denna yrkesgrupp. Denna kår av medborgare, som är så splittrad med hänsyn till bostadsorten, är bosatt inom så begränsade områden av vårt land, att man kan förstå att de representanter som äro från de inre och norra delarna av landet icke så väl känna till i vilken belägenhet denna yrkesgrupp befinner sig. Den har, som reservanten här framhöll, inte samma möjligheter som fastlandsbefolkningen att komma med i studiecirklar och andra bildningsinstitutioner.

Med dessa ord har jag velat säga, att kammarens ledamöter inte borde behöva vara så knussliga när det gäller detta anslag på 15 000 kronor. Svenska fiskarens studieförbund borde verkligen kunna få denna lilla slant att starta med i avvaktan på utredningen, i vilken frågan ställes på en närmare eller mera avlägsen framtid.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande som tidigare ställts här om bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! På min föredragning har Kungl. Maj:t avlagt en framställning från Fiskarens studieförbund med samma innebörd som motionerna. Jag vill med anledning av den förda debatten säga, att de som tala till förmån för reservationen ändå böra kunna förstå, att det kan finnas sympatier för motionärernas sak men samtidigt råda stor tvekan rörande den form vari statens bidrag skall utgå.

Kammaren bör ju ändå besinna, att alla statsanslag till folkbildningsverksamheten i vårt land — och till denna hör ju också Fiskarens studieförbunds verksamhet — så småningom ha lagts in under åttonde huvudtiteln. Det finns särskilda regler för hur statsbidrag skola utgå till dylika sammanslutningar, och det skulle väl inte vara förståndigt att nu bryta ut en del av den frivilliga studieverksamheten och lägga in den under nionde huvudtiteln med alldeles särskilda grunder. Jag fäster uppmärksamheten därpå, att när reservanten och herr Gustavson här återopade skolöverstyrelsen klagade de ingalunda vad denna myndighet har yttrat. Skolöverstyrelsen uttalar att anslag av nu ifrågakvarande slag böra anvisas under åttonde huvudtiteln, och i samband därmed förordar den att, liksom det har skett i andra fall, ett organisationsbidrag på 5 000 kronor skall utgå för täckande av startkostnader.

Emellertid har detta studieförbund på sitt program en dubbel verksamhet: å ena sidan den allmänna folkbildningsverksamheten och meddelandet av teoretisk yrkeskunskap, å andra sidan en mera praktisk yrkesutbildning. Det är därför, såvitt jag förstår, nödvändigt att denna verksamhet så att säga uppdelas, så att staten ger riktlinjer för hur man skall behandla dessa olika ting,

Om bidrag till Svenska fiskarens studieförbund. (Forts.)
och att det företages en utredning, varigenom man kan komma till klarhet om vilka former man i detta fall skall använda.

Herr **Wetter**: Herr talman! När kammaren tidigare i dag behandlade stipendiefrågorna, framhölls det av bland andra ecklesiastikministern, att det var synnerligen önskvärt att få olika grupper jämställda. Det är det som gör att frågan om studiebidrag till fiskarungdomen blir aktuell — man ser att jordbruksungdomen har fått ett mycket stort anslag och att man även till sjö-
männen i år har räknat upp ett betydande anslag för studieverksamhet.

Nu har ju utskottet egentligen stött sitt avslagsyrkande på skolöverstyrelsens yttrande, att man kunde ge ett organisationsbidrag men att man skulle vänta med själva studiebidraget. Däremot har lantbruksstyrelsen mycket varmt tillstyrkt motionerna. När nu utskottet talar om att man måste invänta den »stora» utredningen, så gäller väl det utredningen angående fiskarens hela yrkesutbildning och studieverksamhet överhuvud taget. Gentemot detta kan invändas, att lantbruksstyrelsen ju redan kommit med en ganska vidlyftig utredning just beträffande denna lilla detalj, nämligen studiebidraget. Jag tycker sålunda att denna utredning redan är fullgjord, ty jag antar att lantbruksstyrelsen inte kan komma med mycket mera när det gäller denna detalj än den redan har gjort. Man kan sålunda knappast basera sitt ställningstagande på att en ny utredning behöver företagas, om inte de omständigheter, som jordbruksministern nyss framhöll, göra det nödvändigt att skjuta på frågan.

När fiskarungdomen ser på andra kategorier av ungdom, t. ex. sjöfolkets, tycker den sig vara i ett sämre läge än denna. Och jag vet inte om det är alldeles nödvändigt att man, när man nu är så frikostig med studiebidrag åt andra håll, skall följa den gamla, konservativa regeln att först se vad rörelsen själv kan åstadkomma innan man lämnar statsbidrag. Kan man inte vända på frågan och säga: låt oss ge ett litet bidrag för att se vad de kunna göra? Jag tycker att den vägen är lika motiverad som den andra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid utskottets utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundelin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Om bidrag till Svenska fiskarens studieförbund. (Forts.)

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 63.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande bidrag till byggnadsarbeten vid anstalter för lägre lantbruksundervisning; och

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i grunderna för statsbidrag till jordbrukets yrkes- Ang. grunderna för statsbidrag till jordbrukets yrkesskolor. skolor.

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 230, av herr *Bergh, Ragnar*, och herr *Carlström* hade hemställts, att stipendier till elever vid jordbrukets yrkesskolor måtte utgå efter samma grunder som vid lantmannaskolorna och att jämväl tilläggsbidraget till själva skolan per elev och månad måtte utgå efter samma princip.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört:

»Såsom erinrats av statskontoret beslötos de grunder, enligt vilka statsbidrag må utgå till jordbrukets yrkesskolor, vid 1944 års riksdag. Vid den utredning genom särskilt tillkallade utredningsmän, som för närvarande pågår rörande yrkesutbildningen inom jordbruket och skogsbruket, torde enligt vad som framgår av de för utredningen utfärdade direktiven komma att upptagas till behandling frågan om nämnda skolors framtida ställning samt avvägningen av statsbidrag till desamma. I avbidan på resultatet av nämnda utredning synas de nu gällande föreskrifterna i sistnämnda avseende lämpligen böra bibehållas.

Aberopande det anförda hemställer utskottet, att motionen I:230 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr **Bergh, Ragnar**: Herr talman! I det nu förevarande utlåtandet har jordbruksutskottet enligt min mening kommit till ett ganska överraskande resultat. Jag tycker, att det inte bara är överraskande, utan också att man med hänsyn till de intressen, som närmast jordbruksutskottet har att bevaka, bör beklaga att utlåtandet fått den utformning det har.

Det finns en särskild grupp läroanstalter för den lägre lantbruksundervisningen, som kallas jordbrukets yrkesskolor. Det finns bara fyra stycken i landet, en i Stockholms län, en i Västerbottens län och två i Norrbottens län. När riksdagen för några år sedan beviljade statsbidrag till dessa skolor, ville man åstadkomma en viss paritet, när det gällde elevernas underhåll, med de understöd som beviljades eleverna vid lantbruksskolorna. Det var den grund som statsbidragsgivningen vilade på, när statsbidrag första gången kom att utgå i mera ordnade former. Emellertid äro dessa elevunderstöd vid lantbruks-

Ang. grunderna för statsbidrag till jordbrukets yrkesskolor. (Forts.) skolor och jordbrukets yrkesskolor något annorlunda konstruerade än vid lantmannaskolor och en del andra skolor. Sedan ha stipendierna höjts undan för undan vid exempelvis lantmannaskolorna, och man har också höjt elevunderstödet vid lantbruksskolorna, men vid jordbrukets yrkesskolor ha bidragen till elevernas underhåll stannat på en lägre nivå. Det har medfört, att dessa skolor äro sämre ställda än andra anstalter för lägre lantbruksundervisning.

När lantbruksstyrelsen nu har yttrat sig i frågan har också den påpekat, att vad som egentligen skulle vara grunden för statsbidragsgivningen var förhållandena vid lantbruksskolorna, och lantbruksstyrelsen skriver, att eftersom understöden till dessa höjts, bör bidraget till eleverna vid jordbrukets yrkesskolor höjas från nuvarande 30 kronor per månad till 60 kronor per månad för att den tidigare likheten skall bibehållas. Icke desto mindre har jordbruksutskottet icke blott avstyrkt förevarande motioner utan också avvisat den väg, som lantbruksstyrelsen har anvisat.

Jag kommer så till det som jag finner överraskande i utskottets motivering. Man har pekat på att riksdagen för ett par år sedan fastställde de grunder, efter vilka statsbidrag utgå. Det förefaller mig, som om utskottet inte har uppmärksammat, att grunden för bidragsgivningen var just jämförelsen med förhållandena vid lantbruksskolorna. När paritetens ändrats trots den grundläggande motiveringen, borde utskottet ha funnit det logiskt att stödja lantbruksstyrelsens förslag i det här fallet.

Utskottet har emellertid även en annan motivering. Det nämner, att frågan om jordbrukets yrkesskolor ligger under utredning, och eftersom så är fallet, vill man inte göra någon ändring i vad som nu gäller. Det resonemanget skulle vara hållbart, om det begärts några andra principiella grunder för bidragsgivningen än de från början gällande. Men såsom jag redan visat, var det de i motsvarande hänseende rådande förhållandena inom lantbruksskolorna, som skulle vara den grund som det hela vilar på, och när det alltså inte nu föreslås några nya grunder, har jag svårt att finna, att existensen av en pågående utredning skall tagas till intäkt för en ståndpunkt, enligt vilken man inte skulle följa med de ändrade förhållandena inom jämförliga läroanstalter.

Resultatet av det hela blir såvitt jag begriper, att den pågående utredningen om den lägre lantbruksundervisningen i viss mån betages möjligheten att se, vad denna skolform egentligen har för betydelse. Ty det är alldeles självklart, att om en skolform arbetar under ogynnsammare förhållanden än andra, kan inte den pågående utredningen bedöma lika bra, huruvida man på den kan bygga vidare. Resonemanget från jordbruksutskottets sida förefaller mig alltså ej blott egendomligt utan också beklagligt.

Nu finns det ingen reservation fogad vid utlåtandet, och det är därför lönlöst att yrka bifall till motionerna i ämnet, i all synnerhet som en något annorlunda konstruktion än den som motionärerna föreslagit kanske vore att föredraga. Jag vill därför för dagen inskränka mig till att uttrycka den förhoppningen, att lantbruksstyrelsen skall återkomma med sitt förslag nästa år och att jordbruksutskottet då skall litet bättre tänka över innebörden i vad det skriver än det i detta fall synes ha gjort.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 43, i anledning av väckt motion om gottgörelse åt jordägare i Kumla m. fl. socknar för förluster, åsamkade av Sagåns översvämning år 1944, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 118, i anledning av väckta motioner om utredning rörande behovet av vissa anslag, som beviljats under krigsåren men ännu icke tagits i anspråk.

Ang. vissa anslag, som icke tagits i anspråk.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wistrand* (I:142) och den andra inom andra kammaren av herr *Wiberg* m. fl. (II:198), hade hemställts, att riksdagen måtte dels vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 taga hänsyn till de reservationer å driftbudgeten samt de outnyttjade anslag å kapitalbudgeten, vilka kunde väntas kvarstå vid utgången av budgetåret 1945/46, dels ock hos Kungl. Maj:t begära att en skyndsam utredning måtte verkställas rörande behovet av de anslag, som beviljats under krigsåren men ännu icke tagits i anspråk, samt att resultatet av sådan utredning förelägges riksdagen i så god tid att hänsyn därtill kan tagas vid statsregleringen för budgetåret 1946/47.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: 142 och II: 198 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Gränebo*, *Heiding*, *Mannerskantz*, *Petersson*, *Ragnar Bergh*, *Svensson* i Grönvik, *Staxäng*, *Sefve*, *Boman* i Kieryd och *Onsjö*, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava den lydelse, som i reservationen angivits. I det av reservanterna förordade utlåtandet hade anförts bland annat följande:

»Utskottet anser sig icke kunna bedöma, huruvida genom en allmän omprövning av den fortsatta dispositionen av förefintliga reservationer några mer avsevärda besparingsresultat kunna stå att vinna. Utskottet, som förutsätter att spörsmålet av Kungl. Maj:t ägnas fortsatt uppmärksamhet, anser emellertid, att en systematisk undersökning rörande förefintliga möjligheter till åstadkommande av besparingar är att förorda.

Utskottet förutsätter vidare, att frågan om de ur budgetteknisk synpunkt föreliggande möjligheterna att för framtiden förebygga uppkomsten av reservationer av nuvarande storleksordning ägnas uppmärksamhet.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 142 och II: 198, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anför.»

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! De motioner, som här behandlas, ha tillkommit på grund av det förhållandet, att budgetutfallet i senaste budgetredovisning visar icke i anspråk tagna reservationer till ett så betydande belopp som 3 300 miljoner kronor.

Motionerna inledas med följande korta principuttalande: »Riksstatsens utgifter och inkomster böra vara så noggrant beräknade, att alltför stora avvikelser därifrån icke uppkomma i budgetredovisningen. Detta krav äger icke bara teoretisk betydelse. Endast i den mån det kan tillfredsställas bibehåller riksdagen sin kontroll över finanspolitikens samt över statsverksamhetens omfattning och utformning.»

Detta är så sant som det är sagt. Det har också vid tidigare tillfällen vidtagits särskilda åtgärder, så snart budgetredovisningarna visat sig vara otillfredsställande eller felaktiga. Så skedde efter förra världskriget, då det gjordes utredningar i sådant syfte och man genomförde en omläggning och en sanering för att riksdagen sedermera skulle på ett tillfredsställande sätt kunna utöva kontroll över statsutgifterna för varje budgetår.

Under de nu gångna beredskapsåren ha förhållandena gjort, att reservationerna i betydande grad ha ökats. En orsak till de betydande reservationerna

Ang. vissa anslag, som icke tagits i anspråk. (Forts.)

synes vara, att anslag å tilläggsstat även i andra fall än till täckande av till förskottsstat hänförliga utgifter ha äskats och beviljats på så sent stadium av budgetåret, att deras utnyttjande före budgetårsskiftet inte kunnat ifrågakomma. Givetvis ha också de fullmakter, som givits Kungl. Maj:t, och beredskapsstaterna bidragit till ökningen av reservationerna. Man har anvisat medel utan att egentligen noga överväga, huruvida så stora belopp ha behövts som ha anvisats. En annan anledning till dessa stora reservationer synes vara att söka i det förhållandet, att anslag för visst ändamål stundom äskats på den ordinarie riksstaten till hela det för ändamålet erforderliga beloppet, ehuru detta anslag icke kunnat förbrukas mer än till en mindre del under det aktuella budgetåret.

Det gäller därför nu liksom efter förra världskriget att försöka få en sanering och ordning i statens affärer och att undersöka de olika vägar som kunna vara möjliga härför. Det kan å ena sidan företagas en förnyad prövning av behovet att tillgodose de med redan beviljade anslag avsedda ändamålen. Man kan å andra sidan också eftersträva sådana åtgärder, som äro ägnade att för framtiden förebygga uppkomsten av reservationer av en sådan storleksordning som nu är fallet. Utskottet, som ingående diskuterat detta spörsmål, säger att båda dessa vägars framkomlighet bör noggrant prövas.

Motionärerna ha pekat på de konsekvenser, som skulle följa, om de utnyttjade beloppen toges i anspråk under ett och samma budgetår, och ha framhållit angelägenheten av att åter bringa den statliga utgiftspolitikken under riksdagens kontroll. Motionärerna ha framhållit, att den konjunkturpolitiska uppgift, som man numera vill tillerkänna finanspolitiken, kräver att riksstaten följes med största noggrannhet och att den i budgeten uttryckta samhällsekonomiska finansplaneringen måste förverkligas under en avsedd tidrymd, om det resultat skall uppnås, vilket man eftersträvar. Mot dessa synpunkter kan inte vara något att invända, och utskottet i sin helhet delar i långa stycken motionärernas uppfattning om önskvärdenheten av att reservationer av nuvarande storleksordning böra undvikas.

Utskottet har haft föredragning i ärendet av statssekreteraren i finansdepartementet och chefen för riksräkenskapsverket för att bättre komma in i ämnet, men det gav inte så mycket. Inom departementen ha dessutom efter dessa föredragningar gjorts vissa undersökningar, som utskottet har fått del av men inte heller de gävo så stort resultat. Det är helt naturligt, eftersom en sådan undersökning, om den skall göras, måste bli ganska omfattande. Beträffande reservationerna under fjärde huvudtiteln, vilka äro ganska betydande, ha inte några som helst undersökningar kunnat göras.

I den senaste budgetredovisningen finner man specificerade de anslag under de olika departementen, där reservationer äro upptagna. Det framgår också av utskottets utlåtande, vilka belopp det här rör sig om; sammanlagt var det som jag sade 3 300 miljoner kronor. På grund av under beredskapstiden lämnade bemyndiganden och dispositioner förekomma en hel mängd anslag till betydande belopp, beträffande vilka det är naturligt att en omprövning företages huruvida de inte kunna strykas. Jag skall bara nämna ett par. Under femte huvudtiteln står under civilförsvaret upptaget en reservation på 9 312 000 kronor till bidrag till vissa kommuner för anordnande av skyddsrum m. m., och det förekommer under samma departement en reservation på 4 856 000 kronor till gasskyddsutrustning och dylikt. Det är klart att om man går igenom budgetredovisningen, hittar man en mängd sådana exempel, där man är övertygad om att reservationer inte längre böra belasta bokföringen med så betydande belopp.

Det är klart att statsutskottet inte har kunnat göra en ingående prövning,

Ang. vissa anslag, som icke tagits i anspråk. (Forts.)

huruvida det är möjligt att uppnå så avsevärda besparingsresultat som önskvärt vore. En så ingående omprövning har utskottet inte haft möjlighet att företaga. Men utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t ägnar frågan uppmärksamhet och att en systematisk undersökning rörande förefintliga möjligheter att åstadkomma besparingar företages. Utskottet understryker också, att frågan om de ur budgetteknisk synpunkt föreliggande möjligheterna att för framtiden förebygga uppkomsten av reservationer av nuvarande storleksordning ägnas uppmärksamhet.

Som jag nyss nämnde äro utskottsmajoriteten och reservanterna i långa stycken ense, emellertid ha vi skilt oss åt, och den väsentligaste punkt, där skiljaktighet råder, är det slut, vartill vi ha kommit. Utskottsmajoriteten hemställer om avslag på motionerna, under det att reservanterna, som uppgå till ett stort antal, anse att riksdagen i anledning av motionerna bör i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna i sitt yttrande anfört. Detta har inte majoriteten velat vara med om. De ledamöter, som utgöra majoriteten, förklara bara, att de fått sig bekant, att vederbörande ha sin uppmärksamhet riktad på saken och att det då är onödigt att befordra en skrivelse till Kungl. Maj:t. Men reservanterna hävda den uppfattningen, att riksdagen såsom det anslagsbeviljande organet å skattebetalarnas vägnar bör delge Kungl. Maj:t sin mening i en så utomordentligt viktig fråga, som det här gäller. Vi ha skrivit så hövligt och försiktigt, att vi föreslå, att riksdagen »må giva Kungl. Maj:t till känna», vad reservanterna anfört. Om riksdagen vill hävda sin ställning som anslagsbeviljande och kontrollerande organ, kan riksdagen enligt reservanternas mening svårligen komma förbi att säga någonting positivt. Den kan inte, som utskottsmajoriteten vill, befordra hela ärendet till papperskorgen. Det är en blygsam men bestämd hemställan som reservanterna göra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåandet avgivna reservationen.

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Det är kanske lika gott att jag svarar på denna anmärkning som att utskottsmajoritetens representanter göra det.

Jag beklagar i hög grad, om herr Johansson skulle ha uppfattat ett nej till en skrivelse som någon brist på intresse när det gäller att se till att inte pengar onödigtvis komma till användning när de inte längre behövas. Men efter hela den redogörelse, som utskottet har fått av sakkunniga från departementet, och med hänsyn till det sätt, på vilket utskottet självt har refererat detta, är det svårt att förstå, varför reservanterna nödvändigtvis vilja driva igenom bifall till ett sådant yrkande som det framställda. Jag kan inte uppfatta det på annat sätt än att man vill låta riksdagen uttala, att man från regeringens sida icke hittills med vederbörlig uppmärksamhet har följt de avsedda ärendena, och det är ett påstående som jag alldeles bestämt vågar förneka.

Vi skola komma ihåg, att reservationer måste ju alltid uppstå. Hela reservationsanslagssystemet bygger ju på att man inte är säker på att anslagen kunna komma till användning under det budgetår, för vilket de äro beviljade. Jag skall inte ta upp någon stor budgetdebatt, men jag vill erinra om att anledningen till att vi ha reservationsanslag är naturligtvis dels den, att man inte kan göra alla anslag till förslagsanslag, och dels den, att man vill att det skall ligga i riksdagens och de anslagsbeviljande myndigheternas hand att se till, att inte mer pengar användas än som är nödvändigt. Men man vill också hindra att en myndighet, som har fått ett visst anslag och

Ang. vissa anslag, som icke tagits i anspråk. (Forts.)
som eventuellt skulle kunna vänta med att använda en del därav till efter budgetårsskiftet för att därigenom få en bättre användning av pengarna, skall frestas att använda dem före budgetårets slut, därför att pengarna då skulle försvinna. Detta är anledningen till att vi ha reservationsanslag. Men därav följer med nödvändighet, att vissa delar — ibland betydande delar — av anslagen komma att finnas kvar över budgetårsskiftet.

Vad som givit anledning till att uppmärksamheten fästs på dessa förhållanden är väl, att vi under krigstiden ha fått väldiga anslag till försvarsväsendet. Om jag uppfattade herr Johansson rätt, vill han emellertid inte att man skall granska försvarsanslagen. Jag ber om ursäkt, om det är en missuppfattning, ty det är väl de stora reservationerna på försvarsanslagen, som ha givit anledning till att man tagit upp frågan om det är riktigt att så stora pengar skola ligga oanvända. Men vi få komma ihåg, att det hänger samman med det sätt, på vilket uppbyggandet av försvaret har skett. De väldiga anslagen ha möjliggjort att beställningar upptagits, men sedan har man inte kunnat veta, hur snart medlen kunnat komma till användning. Vidare ha vi affärsverken, för vilka det av samma skäl vore mycket olyckligt, om de inte kunde använda pengarna vid den lämpligaste tidpunkten. Det är klart att det finns ytterligare sådana anslag. Emellertid veta vi, att de reserverade medlen efter ett par år gå till budgetutjämningsfonden. De äro alltså inte tillgängliga för det avsedda ändamålet hur länge som helst.

Det är klart att man på många punkter kan fråga sig, om inte anslagen borde ha använts tidigare. Men den saken följer ju särskilt finansdepartementet med uppmärksamhet, ty varje gång man vid budgetberedningen går genom anslagen för nästa budgetår, ser man noga efter hur det förhåller sig med reservationerna. Om det finns reservationer, som kunna delvis onödiggöra ett anslag, som eljest bort utgå för kommande budgetår, blir den vanliga och mycket enkla konsekvensen därav, att man säger, att eftersom det finns så stora reservationer, kan man föreslå ett mindre anslag.

Jag har svårt att förstå, att denna sak nu kommit upp, om det inte varit med anledning av de väldiga försvarsanslagen. Herr Johansson nämnde ett par anslag på femte huvudtiteln, bl. a. bidraget till vissa kommuner för anordnande av skyddsrum m. m. Här står i en PM, som jag har, att reservationen överförts till nytt anslag för budgetåret 1945/46. Jag förmodar att det meddelats utskottet, att medelsbehovet kommer att underställas riksdagen i samband med anslagsäskande för nästa budgetår.

Det är alldeles självklart, såsom utskottsmajoriteten skriver, att denna sak följes med uppmärksamhet. Den har i själva verket alltid följts med uppmärksamhet. Det ingår i finansdepartementets enklaste skyldigheter att ständigt följa dessa frågor. Det är därför, vågar jag säga, ganska besynnerligt att en stor mängd reservanter här vill genomdriva ett yrkande om en särskild utredning, vilket inte kan uppfattas på annat sätt än att man anser att regeringen hittills inte har följt denna sak med vederbörlig uppmärksamhet.

Om man däremot på allvar menar — det föreföll så, när herr Johansson talade om möjliga besparingar — att de beslut, som föregående riksdagar ha fattat om vissa utgifter, över hela linjen och inom alla huvudtitlar skola tagas upp till förnyad prövning, och om det skulle göras gällande, att vi i onödan ha beviljat mycket stora anslag — ja, då rullar man ju upp en fråga av en helt annan storleksordning. Det betyder att man reellt vill gå in på en prövning av vad tidigare riksdagar beslutat t. ex. i fråga om fjärde huvudtiteln. Och det tror jag ju inte att reservanterna kunna mena.

Det som är riktigt i reservanternas yttrande är detsamma som står i utskottsmajoritetens och som helt enkelt bara innebär, att man känner till att

Ang. vissa anslag, som icke tagits i anspråk. (Forts.)

dessa frågor alltid ha varit föremål för ständig uppmärksamhet från finansdepartementets sida och naturligtvis komma att vara så även i fortsättningen. Jag kan därför inte anse annat än att reservanternas yttrande är alldeles onödigt och att vad utskottsmajoriteten sagt är fullt tillräckligt.

Herr Wistrand: Herr talman! Orsaken till att denna motion väcktes var givetvis, som finansministern själv har framhållit, att det slagit motionärerna att dessa reservationer uppgå till så stora belopp. Emellertid var inte detta den enda orsaken, utan vi ansågo det också mycket angeläget, att man vid övergången från krigs- till fredshushållning gjorde ett verkligt bokslut för att vinna klarhet om utgångsläget för fredshushållningen.

Jag finner en sådan åtgärd av läget påkallad, och jag kan inte anse att riksdagen bör låta sig nöja bara med att finansministern försäkrar, att detta tänker man på i finansdepartementet. Svensk riksdagstradition är det väl i alla fall inte att bara handla efter regeln att »der Führer denkt für uns». Riksdagen har i det fallet traditioner att bevaka, och den har därför anledning att begära besked i denna sak.

Nu vill jag ärligt säga, att motionen inte bottnar — och därvidlag vill jag rätta ett missförstånd som kom till synes i finansministerns anförande — i något försök att komma åt finansministern eller för att aktualisera ett mistroende mot honom. Men riksdagen har enligt min uppfattning en mycket klar rätt att få veta, hur det står till, och att ta ett initiativ i detta syfte. Det är inte motiverat att låta initiativet helt och hållet ligga hos Kungl. Maj:t, i all synnerhet som en fullständig utredning hittills icke har ägt rum på vissa punkter.

Med allt erkännande för utskottets skrivsätt och med allt erkännande av att finansministern har rätt i att vi i långa stycken äro fullkomligt överens, anser jag därför att det finns mycket god anledning för riksdagen att uttala en klar begäran om en utredning i saken för att vinna klarhet om läget, när vi nu övergå från krigs- till fredshushållning. Jag kan inte finna, att man från finansdepartementets och finansministerns sida skulle behöva se med någon större ovilja, att en sådan framställning göres.

Herr Hesselbom: Herr talman! Efter finansministerns klagörande anförande i detta ärende torde det inte vara så mycket att tillägga från utskottets sida.

Denna fråga berördes ju redan under remissdebatten i denna kammare av statsutskottets ärade ordförande, och det var väl närmast detta som föranledde, att den här behandlade motionen väcktes.

Om man emellertid, som statsutskottet gjort i sitt utlåtande, närmare granskar vari dessa reservationer på drygt tre miljarder kronor bestå, kommer man till det resultatet att de ingalunda kunna innebära de faror vare sig för konjunkturpolitiken i landet eller för kapitalmarknaden, som motionärerna velat göra gällande. Det är ju ganska betecknande, att vad som i dag blev kvar i utskottets ärade ordförandes anförande av de ursprungliga 3,3 miljarder kronorna var ett fåtal miljoner kronor under rubrikerna skyddsrum och gasskydd, som nog kunna anses onödiga.

Motionens kläm innehåller ju två yrkanden, varav det första är att riksdagen vid behandlingen av nästa års stat skall taga hänsyn till förekommande reservationer. Det har riksdagen också gjort, alldenstund riksdagen vid behandlingen av kungl. propositioner har beaktat de reservationer, som förekommit; bland annat gäller detta behandlingen av propositionen om jordbruksregleringen.

Ang. vissa anslag, som icke tagits i anspråk. (Forts.)

Jag kan i detta sammanhang inte underlåta att göra en liten reflexion angående riksdagens inställning till de anslagsäskanden, som göras. Under den korta tid jag haft äran tillhöra riksdagen har jag nämligen funnit, att det är mycket sällan en enskild motionär yrkar på sänkning av de anslag, som Kungl. Maj:t har äskat. Regeln är tvärtom att motionärerna gärna se, att anslagen höjas, och detta gäller även reservationsanslagen. När det gäller frågan, hur man skall undvika alltför höga reservationer, är det nog inte bara Kungl. Maj:t utan också de enskilda riksdagsmännen som böra visa en smula återhållsamhet och inte väcka förslag om höjning av reservationsanslag för olika ändamål och därigenom öka reservationerna.

Då jag, herr talman, inte kan finna de farhågor berättigade, som motionärerna ha framställt beträffande dessa reservationers betydelse för konjunkturen i landet och för kapitalmarknaden, och då riksdagen genom ett avslag på motionerna enligt min och utskottsmajoritetens uppfattning ej på något sätt fränsäger sig rätten att kontrollera medelsanvändningen, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr **Heiding**: Herr talman! Jag har mycket svårt att förstå varför vi i denna fråga skulle bli skilda i två halvor inom utskottet. Det hela tycks ha blivit en politisk fråga, men jag kan inte finna minsta anledning till att så skulle behöva vara fallet. Alla de reservationer, som det här är fråga om, ha ju uppkommit under samlingsregeringens tid. Man skulle möjligen kunna fråga, om det inte varit anledning för finansministern att ta upp en del av dessa anslag till omprövning.

Både utskottsmajoriteten och reservanterna äro ju eniga om att någonting måste göras för att nedbringa reservationerna. Utskottet säger således: »Enligt utskottets mening äro för ett uppnående av det av motionärerna åsyftade målet — reservationernas nedbringande — olika vägar möjliga. Å ena sidan kan en förnyad prövning av behovet att tillgodose de med redan beviljade anslag avsedda ändamålen företagas. Å andra sidan kunna eftersträvas sådana åtgärder, som äro ägnade att för framtiden förebygga uppkomsten av reservationer av nuvarande storleksordning. Enligt utskottets mening bör båda vägarnas framkomlighet noggrant prövas.» Vidare säger utskottet i slutet av sitt utlåtande: »Utskottet förutsätter emellertid, att frågan av Kungl. Maj:t ägnas fortsatt uppmärksamhet och att förefintliga möjligheter — jämväl beträffande anslag under riksstatens fjärde huvudtitel — till åstadkommande av besparingar och därmed nedbringande av reservationerna iakttagas.»

Dessa uttalanden från utskottets sida ingå ju även i reservationen, och det tycker jag tyder på att vi äro fullt eniga i det väsentliga och således borde ha kunnat stå på samma linje.

Det är dock tydligt och klart, att ju större omslutning budgeten har, såväl när det gäller driftbudgeten som kapitalbudgeten, desto större kunna reservationerna bli, och under krigstiden har man givetvis fått lov att ta till anslagen så pass stora, att man kunnat vara säker på att de skulle räcka till.

Vad beträffar den ifrågasatta omprövningen av redan beviljade anslag, vill jag säga, att det med hänsyn till de stora anslagssummor, som det i de flesta fall är fråga om, kan vara mycket befogat att beträffande en hel del av anslagen företä en förnyad prövning.

Det är också tydligt att, såsom motionärerna i sin motion framhållit, fråga uppstår, »vilka konsekvenserna skulle bli, därest de av riksdagen beslutade, ehuru av Kungl. Maj:t ännu icke utnyttjade anslagen tagas i anspråk. Detta stora medelsbehov finge naturligtvis i det väsentliga täckas genom ytterligare upplåning». Anslag, som stå kvar och inte behöva utnyttjas, kan man dock

Ang. vissa anslag, som icke tagits i anspråk. (Forts.)

givetvis använda på annat sätt, och därigenom kan man måhända undvika en ökad upplåning.

Jag anser, att de uttalanden, som reservanterna gjort utöver vad utskottet anfört, äro mycket berättigade. Jag kan inte finna, att denna fråga skall behöva vara någon stridsfråga, utan att det är en fråga, som bör kunna avgöras i enighetens tecken.

Jag ber, herr talman, att med vad jag här anfört få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag vill endast till herr Wistrand säga, att han har alldeles rätt i att det nu, när krishushållningen är slut och fredshushållningen tar vid, finns en särskild anledning att titta närmare på dessa saker. Men den reflexionen har man säkerligen gjort i finansdepartementet likaväl som i riksdagen.

Herr **Wistrand**: Herr talman! Då skall jag bara be att få upprepa, och denna gång på svenska, vad jag sade gentemot herr finansministern, när han för ett ögonblick var borta ur kammaren, nämligen att vi inte kunna vara fullt tillfredsställda med att följa principen: »Ledaren tänker för oss.»

Herr statsrådet **Wigforss**: När herr Wistrand yttrar sig på detta sätt, liksom även herr Heiding, vore det synnerligen beklagligt, om man därav skulle dra slutsatsen, att det här föreligger någon motsättning. Om det är någon instans, som känner ansvaret för att möjliga besparingar göras, är det väl finansdepartementet.

Herr Heiding kommer tillbaka till de risker, som skulle ligga i att dessa medel komma till användning. Om jag bortser från fjärde huvudtiteln, som visserligen herr Heiding ville föra in men som jag skulle önska, att man inte i nuvarande ögonblick tar med i beräkningen — ty om vi skulle ta upp frågan om vilka av de tidigare beslutade rörande försvarsväsendets utbyggnad, som skulle rivras upp för att ge möjlighet till besparingar, skulle vi komma in på ett fält, som det väl knappast varit motionärernas och knappast heller reservanternas mening att här ge sig in på — har jag fått en sammanställning på en summa, som visserligen slutar på 145 miljoner kronor, men i vilken ingår ett anslag till statlig krigsförsäkring på 100 miljoner kronor, som inte är någonting annat än en garantiförbindelse; ett papper, som ligger och som ingen människa tänker sig skall komma till användning.

Denna fråga har inte den storleksordning, om man bortser från försvarsväsendet, som kammarens ärade ledamöter kanske föreställa sig.

Jag har därutöver ingenting att tillägga.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 118, röstar

Ja;

Ang. vissa anslag, som icke tagits i anspråk. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 44.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 264.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till ämbetsbyggnad för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och luftfartsstyrelsen; samt

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag till vissa byggnadsarbeten för länsstyrelserna m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 204, att utskottets hemställan i utlåtande nr 114, samt, i fråga om förslaget nr 205, att utskottets hemställan i utlåtande nr 115 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 218, till Konungen i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om omläggning av riksdagens budgetarbete.

*Interpellation
ang. regerings-
formens be-
stämmeiser om
överenskom-
melser med
främmande
makter.*

Herr **Herlitz** erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Det är påfallande — och har också vid åtskilliga tillfällen uppmärksamrats inom riksdagen — att under världskriget överenskommelser med främmande makter i stort antal avslutats utan att riksdagen jämlikt 12 § regeringsformen därtill givit sitt samtycke; så är ävenledes fallet med ett flertal överenskommelser avslutade under senare hälften av 1945 — alltså efter krigets avslutande. I vilken utsträckning nämnda överenskommelser i enlighet med andra stycket av samma paragraf varit föremål för utrikesnämndens behandling undandraget sig utomståendes bedömande. Det synes likväl uppenbart att i talrika fall grundlagens bud blivit överträdna eller i varje fall tolkats på ett sätt, som alldeles

Interpellation ang. regeringsformens bestämmelser om överenskommelser med främmande makter. (Forts.)

icke överensstämmer med grundlagstiftarnas avsikter. Överenskommelser, vilka före 1939 ingen skulle tvekat att karakterisera såsom varande »av större vikt», torde sålunda tillkommit utan medverkan från vare sig riksdagen eller utrikesnämnden. Och »rikets intresse» har i en omfattning, som man förut ej skulle räknat med, ansetts kräva att riksdagens medverkan ersatts av utrikesnämndens.

Det vore av stort värde, om riksdagen nu kunde erhålla en samlad överblick över den tillämpning 12 § regeringsformen erhållit under och efter kriget. Det vore ävenledes av betydelse att från regeringens sida vinna upplysning om de grundsatser, efter vilka den numera, efter krigets slut, anser 12 § regeringsformen böra tolkas och tillämpas.

Jag förbiser ej de tungt vägande skäl som, särskilt så länge kriget pågick, tvingade regeringen att sätta riksdagen å sido. Jag har alltid ansett förhoppningarna om att kunna så, som man vid genomförandet av nu gällande grundlagsregler avsåg, göra riksdagen meddelaktig i utrikespolitiken, vila på en illusion. Det förvånar mig ej att de under världskriget visade sig ohållbara. Jag är också ganska övertygad att vissa sådana skäl för riksdagens åsidosättande som åberopats under krigsåren med fog kunna komma att göras gällande under lång framtid. Det har icke heller undgått mig, att regeringsformens krav på riksdagens samtycke till överenskommelse, som »angår fråga som riksdagen enligt regeringsformen äger allena eller med Konungen avgöra», förlorat mycket av sin räckvidd under en tid, då just sådana frågor, som ofta regleras i traktater, i stor utsträckning förts utom riksdagens befogenhetssfär. Regeringen har sålunda vid ingående av traktater rörande varuutbytet med utlandet kunnat stödja sig på anslagsanvisningar för kreditgivning m. m., på sina befogenheter enligt valutalagstiftningen och annan kristidslagstiftning och på den befogenhet att meddela export- och importförbud som den ansett sig äga.

Dessa iakttagelser synas mig leda till den slutsatsen, att man, i belysning av den tillämpning 12 § regeringsformen erhållit och kan väntas komma att erhålla, borde överväga, huruvida nämnda grundlagsbud i allo är väl avvägt. Å ena sidan skulle det därvid gälla att taga ad notam den under krigsåren ådagalagda omöjligheten att i så hög grad, som man förut tänkt sig, låta riksdagen deltaga i avslutandet av överenskommelser med främmande makter. Å andra sidan borde starkare garantier skapas för att riksdagsinflytandet, i den mån det befinner kunna upprätthållas, ej sättas å sido. I den mån kravet på riksdagsbehandling ej kan upprätthållas, kunde man inrikta sig på att stärka utrikesnämndens ställning, bl. a. genom att bestämdare än genom orden »av större vikt» definiera de överenskommelser som måste undergå dess eller riksdagens behandling och genom att säkerställa, att nämndens ledamöter få tillfälle att noggrant genomtänka dem förelagda överenskommelser.

Jag anhåller om kammarens tillstånd att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena framställa följande frågor:

1) Är Eders excellens villig att lämna kammaren en översikt utvisande i vilken utsträckning överenskommelser med främmande makter avslutats med eller utan tillämpning av den ordning 12 § regeringsformen anvisar?

2) Är Eders excellens villig att ange de grundsatser, enligt vilka Eders excellens anser 12 § regeringsformen böra tillämpas?

3) Finns Eders excellens skäl föreligga för en revision av 12 § regeringsformen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

*Interpellation
ang. använd-
ningen av
termerna »lag»
och »förord-
ning».*

Ordet lämnades ånyo till herr **Herlitz**, som nu yttrade: Herr talman! Dåvarande chefen för justitiedepartementet redogjorde i första kammaren den 22 februari 1939 för de grundsatser, enligt vilka man inom regeringen sedan slutet av 1937 ansett termerna »lag» och »förordning» böra komma till användning i författningsrubriker. Riksdagen har ej tagit principiell ståndpunkt till dessa grundsatser (jfr första lagutskottets utlåtande 1939 nr 21 s. 14). Vid granskning av praxis visar det sig, att termen »lag» använts i talrika andra fall än dem, i vilka den enligt nyss nämnda deklaration bort användas, nämligen då en författning »förutsätter lagrådsgranskning eller eljest grundlagsenligt skall ha nämnda titeln». Det visar sig även att termen »förordning» använts i många andra fall än de i deklarationen avsedda, nämligen då en författning »förelägges riksdagen för antagande eller godkännande». I och för sig innebär det enligt min mening ett steg i rätt riktning, att intentionerna från 1937 icke blivit fullföljda; jag skulle nämligen, såsom jag i annat sammanhang utvecklat (Förvaltningsrättslig tidskrift 1939 s. 285 ff.) anse det naturligtast att giva termen lag en vidsträcktare användning än både före och efter 1937 varit brukligt. Men det är att beklaga, att man i sakens nuvarande läge saknar fasta riktlinjer för den ur konstitutionell synpunkt icke alldeles oviktiga frågans behandling.

Med stöd av vad nu anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande frågor:

1) Är herr statsrådet villig att ange de grundsatser, som enligt herr statsrådets mening böra bestämma användningen av termerna »lag» och »förordning»?

2) Är herr statsrådet beredd att, exempelvis genom framläggande av de åsyftade grundsatserna i en proposition, lämna riksdagen tillfälle att taga ståndpunkt till desamma?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Herr statsrådet *Wigfors*s avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 252, angående dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom; och

nr 261, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.

De kungl. propositionerna föredrogs var för sig och blevo därvid bordlagda.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.29 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 11 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Zetterberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 250, angående provisorisk förbättring av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 255, med förslag till folkbokföringsförordning, m. m.;

nr 262, med förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken;

nr 263, med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående vittne vid vissa rättshandlingar;

nr 265, angående anslag för budgetåret 1946/47 till vissa ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.;

nr 266, angående anslag till statistiska centralbyrån och folkbokföringen för budgetåret 1946/47;

nr 268, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 30 juni 1943 (nr 477) om skatt å vissa pälsvaror fogade förteckningen över pälskinn; samt

nr 269, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, m. m.

Justerades protokollen för den 3, 4 och 7 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 till vissa byggnadsarbeten m. m.;

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till småskoleseminarierna; samt

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 219, till Konungen i anledning av väckta motioner om viss ändring i och en allmän översyn av förordningen angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Havstena nr 7 Grubbagården och Havstena nr 9 Storegården i Skövde stad;

nr 225, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 5 § 2 mom. lagen om rätt till jakt;

nr 226, i anledning av väckta motioner angående utredning om effektivisering och utvidgning av kontrollföreningsverksamheten;

nr 227, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande bidrag till byggnadsarbeten vid anstalter för lägre lantbruksundervisning; samt

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 252, angående dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 261, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m., hänvisades denna proposition, såvitt angick de med 1)—13) betecknade lagförslagen till konstitutionsutskottet, i vad propositionen rörde de med 25)—28) betecknade lagförslagen, till behandling av lagutskott samt i övrigt till bevillningsutskottet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 264, med förslag till lag om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet, m. m., hänvisades denna proposition, såvitt angick förslaget till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, till konstitutionsutskottet, i vad propositionen rörde medgivande till överskridande av viss anslagspost, till statsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 250, 255, 262, 263, 265, 266, 268 och 269.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 337, av herrar *Holmbäck* och *Björck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utbildning av tandläkare m. m.;

nr 338, av herr *Sjödahl* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utbildning av tandläkare m. m.;

nr 339, av herr *Sjödahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av de tekniska högskolorna m. m.;

nr 340, av herr *Wehtje*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av de tekniska högskolorna m. m.;

nr 341, av herr *Nordenson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av de tekniska högskolorna m. m.;

nr 342, av herr *Holmbäck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av de tekniska högskolorna m. m.; samt

nr 343, av herr *Berg, Robert*, och herr *Franzon*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Danmark träffad överenskommelse rörande det svensk-danska varuutbytet; samt

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse rörande det svensk-finska varuutbytet m. m.;

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 15, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll;

nr 16, i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av § 36 regeringsformen m. m.; samt

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253);

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 119, i anledning av väckta motioner om framläggande för 1946 års riksdag av förslag till ett system med allmänna barnbidrag;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arméns ingenjörpersonal;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till markförvärv för flygfältsarbeten;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till lastkommittén i New York;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till sprängämnesinspektionen;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av sinnessjukvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till bidrag till barnhem;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet och avlöningsreglementet för de högre kommunala skolorna, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 127, i anledning av väckta motioner angående likalönsprincipens tillämpning inom det statliga avlöningssystemet;

nr 128, i anledning av väckta motioner angående gottgörelse i vissa fall åt befattningshavare för förlängning av väntetid på befordran;

nr 129, i anledning av väckt motion om ändrade lönetursbestämmelser för vissa befattningshavare i statens tjänst; samt

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1946/47 till poliskåren i Boden jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättring av lägre pensioner vid vissa förstatligade m. fl. järnvägar;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare;

nr 36, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 37, i anledning av väckta motioner om pension åt vissa f. d. vägarbetare;

nr 38, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om pension åt arvodes- och kontraktsanställd personal i statens tjänst;

nr 39, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 40, i anledning av väckt motion om anslag till utgivande av en upplysningsskrift för allmänheten om riksdagens arbetsformer m. m.;

nr 41, i anledning av väckt motion om förbättrade pensionsförmåner åt arbetarpersonalen vid statens skogsindustrier;

nr 42, i anledning av väckt motion angående förre sågverksarbetaren H. G. Anderssons pensionsförmåner;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350); samt

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassa-reserv;

andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 23 § 1 och 2 mom. vägtrafikstadgan den 23 oktober 1936 (nr 562), dels ock i ämnet väckta motioner;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om beredande av bättre försörjningsmöjligheter åt änkor;

nr 11, i anledning av väckt motion angående kontroll av den privata kursverksamheten för yrkesutbildning; samt

nr 12, i anledning av väckt motion angående främjande av tillkomsten av upplysningsfilmer för spridande av kunskap om samhällets sociala hjälpverksamhet; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om överförande i statlig besittning av vissa malm- och mineraltillgångar m. m.; samt

nr 7, i anledning av väckt motion angående förstatligande av de industrier, som hava tillverkning av krigsmateriel som huvuduppgift.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.15 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.